

TAMPEREEN YLIOPISTO

Lauri Jaakkola

OLYMPIASANKARUUDEN SUKUPUOLI

Urheilusankaruuden representaatiot Helsingin Sanomissa ja Iltalehdessä

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2010

TAMPEREEN YLIOPISTO
Tiedotusopin laitos

JAAKKOLA, LAURI: Olympiasankarin sukupuoli – Urheilusankaruuden representaatiot
Helsingin Sanomissa ja Iltalehdessä

Pro gradu -tutkielma, 58 s., 4 liites.
Tiedotusoppi

Maaliskuu 2010

Tutkin pro gradu -työssäni urheilujournalismin välittämien sankaritarinoiden sukupuolittuneisuutta. Tarkastelen sitä, miten Helsingin Sanomat ja Iltalehti representoivat kolmea suomalaista olympiavoittajaa: Heli Rantasta, Arsi Harjua ja Satu Mäkelä-Nummela. Pyrin kartoittamaan, miten sukupuoli näkyy urheilujournalististen sankaritarinoiden rakentumisessa.

Lähestyn tutkimukseni pääkäsitettä, urheilusankaruutta, feministisen mediatutkimuksen perinteen kautta. Urheilu on hyvin maskuliininen instituutio, ja urheilujournalismi sekä sen kertomat sankaritarinat ovat tutkimuksien mukaan olleet mukana uusintamassa urheilun mieskeskeisyyttä. Urheilujournalismin tutkimus on Suomessa ollut enimmäkseen sukupuolisokeaa, eikä urheilun mieskeskeisyyttä juuri ole kyseenalaistettu.

Kävin grounded theory -perinteeseen pohjautuvalla lähilukumenetelmällä läpi Helsingin Sanomien ja Iltalehden jutut keihäänheittäjä Rantasen, kuulantyyöntäjä Harjun ja trap-ampuja Mäkelä-Nummelaan olympiavoittoihin liittyen. Etsin aineistosta representaatioita, jotka saattoi nähdä sankaritarinaa rakentaviksi tai vaihtoehtoisesti sankaritarinan vastaisiksi, urheilijaa vähäarvoistaviksi esityksiksi.

Siinä missä miessankarin representaatiot olivat ristiriidattomia ja siloisia, syntyi naisurheilusankareista ambivalentti kuva. Heidät representoitiin yhtäältä sankareina, mutta toisaalta he joutuivat ajoittain suorasukaisenkin trivialisoinnin kohteiksi. Naissankarit saatettiin esittää passiivisina toimijoina omissa sankaritarinoissaan. Heitä positioitiin aineiston representaatioissa yksityisen piirin toimijoiksi ja heitä ei miessankareiden tapaan kohotettu kansallissankareiden joukkoon.

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
2.	Tutkimuksen teoreettinen tausta	3
2.1.	Mediaurheilun tutkimus	3
2.2.	Feministinen urheilututkimus.....	4
2.3.	Feministinen mediaurheilun tutkimus.....	5
2.4.	Feminiinisyyden ja urheilemisen dilemma	6
2.5.	Heteroseksualisointi ja trivialisointi.....	8
2.6.	Tutkimuksen pääkäsitteet.....	9
2.6.1.	Representaatio.....	9
2.6.2.	Sukupuoli.....	11
2.6.3.	Urheilusankari	12
2.7.	Kansallishenkinen urheilu ja sukupuoli.....	14
3.	Tutkimusongelman asettelu ja tutkimuskysymykset.....	17
4.	Tutkimuksen lähtökohdat	19
4.1.	Tutkimuksen konteksti.....	19
4.2.	Tutkimusaineisto.....	20
4.3.	Metodi.....	22
5.	Analyysi	24
5.1.	Itse kilpailu	25
5.1.1.	Heli Rantanen – luu kurkkuun.....	25
5.1.2.	Arsi Harju – niukasti mutta ansaitusti.....	27
5.1.3.	Satu Mäkelä-Nummela – tyyneästi farkut jalassa.....	29
5.2.	Yhteisönsä jäsen.....	31
5.2.1.	Rantanen – suomalainen ja lammilainen.....	31

5.2.2.	Harju – suomalainen ja perholainen	32
5.2.3.	Mäkelä-Nummela – suomalainen ja orimattilalainen	34
5.3.	Yksityiselämä.....	35
5.3.1.	Rantanen – vain poikaystävä puuttuu	35
5.3.2.	Harju – pitää omana tietonaan	37
5.3.3.	Mäkelä-Nummela – lapset, pyykit, olympiakulta	37
5.4.	Persoonallisuus	39
5.4.1.	Rantanen – rempseästä rauhalliseen.....	39
5.4.2.	Harju – unelmavävy	40
5.4.3.	Mäkelä-Nummela – tunteellinen viilipyty	41
5.5.	Miten tähän tultiin?	43
5.5.1.	Rantanen – Pusa kantoi maaliin.....	43
5.5.2.	Harju – ei tartte auttaa!	45
5.5.3.	Mäkelä-Nummela – karikoita kierrellen	46
6.	Tulokset.....	47
6.1.	Heli Rantanen – sankari muiden armosta.....	48
6.2.	Arsi Harju – hyvän miehen lisää.....	50
6.3.	Satu Mäkelä-Nummela – pullantuoksuinen tarkk’ampuja	51
6.4.	Yhteenvedo.....	53
7.	Pohdintaa	55
Lähteet		59
Lehtiaineisto.....		63

1. Johdanto

Työskennellessäni erään pienehkön maakuntalehden urheilutoimituksessa tulin kysyneeksi silloiselta esimieheltäni, miksi paikallisen miesten jalkapallojoukkueen otteluista uutisoidaan huomattavasti suuremmalla volyyymilla kuin saman alueen naisten joukkueen otteluista. Esimies perusteli linjausta sillä, että miesten otteluissa käy yli kymmenen kertaa enemmän katsojia kuin naisten peleissä. Hänen mukaansa voidaan siis olettaa miesten pelien kiinnostavan lukijoita naisten pelejä enemmän.

Perustelussa on havaittavissa tietty logiikka, mutta lähempi tarkastelu tekee siitä lopulta kestävämmän. Eikö juuri se, että alueen maakuntalehti uutisoi isolla miesten peleistä ja pienellä naisten peleistä, edistä miesten jalkapallon imagoa naisten jalkapalloa kiinnostavampana urheiluna? Jotta naisten urheilu voisi kohottaa asemaansa, se tarvitsee resursseja, mikä tarkoittaa rahaa, jota se voi saada vasta, kun naisten urheilu muuttuu kiinnostavammaksi yleisön ja sitä kautta rahoittajien kannalta. Niinpä naisten jalkapallojoukkue tarvitsee paikallisten tiedotusvälineiden huomiota kohottaakseen profiiliaan.

Naisten urheilu on loputtomalta näyttävässä noidankehässä, joka pyörii urheilumaailmaa hallitsevien miesten eduksi. Urheilu alkaa olla länsimaisessa yhteiskuntamallissa viimeisiä jäänteitä menneestä maailmasta, jossa miehet olivat rautaa, laivat puuta ja naiset pesivät pyykit. Muun yhteiskunnan hitaasti tasa-arvoistuessa urheilu on muodostunut miehisen ylivallan viimeiseksi linnakkeeksi, ja kuten edellä mainittu esimerkki osoittaa, siinä linnakkeessa naisten aseman kohentuminen on pitkän tien takana. Helpompaa olisikin purkaa tuo linnake kokonaan.

Linnakkeen metaforalla kuvaan niitä rakenteita, jotka ylläpitävät miesten valta-asemaa urheilussa. Yksi tällainen rakenteellinen tekijä liittyy urheilun maailmaa yleisölle suodattavan urheilujournalismin käytäntöihin ja konventioihin. Esimerkiksi urheilujournalismissa käytetty kieli on sotaviittauksineen hyvin maskuliinishenkistä. Tässä tutkimuksessa keskityn urheilujournalismin välittämiin sankaritarinoihin, ja siihen miten näiden tarinoiden päähenkilöiden sukupuoli vaikuttaa niiden rakentumiseen.

Kuten alun esimerkistä on havaittavissa, naisten urheilun aseman kannalta suurimmat ongelmat ja laajin työnsarka löytyy ruohonjuuritasolta, kaukana koko kansan palvomista urheilusankareista. Silti näen, että nimenomaan sillä, miten naispuolisia urheilusankareita esitetään urheilujournalismissa, on iso merkitys myös ruohonjuuritason urheilua koskeviin asenteisiin. Jos urheilujournalistit representoivat naissankareita vähäarvoistavasti, miten voidaan koskaan olettaa piirikunnallisella tasolla puurtavan naisurheilijan arvostuksen kohenevan?

Urheilun suurimmat sankaritarinat kirjoitetaan olympialaisissa. Olen valinnut tutkimuskohteikseni kolmen suomalaisen kesäolympialaisten kultamitalistin uutisoinnin Helsingin Sanomissa ja Iltalehdessä. Nämä urheilijat ovat Atlantan kisoissa vuonna 1996 keihäänheitossa kultaa voittanut Heli Rantanen, Sydneyn kisoissa vuonna 2000 kuulakultaa voittanut Arsi Harju sekä Pekingin vuoden 2008 kisoissa trap-kultaa ampunut Satu Mäkelä-Nummela. Heistä kirjoitettujen lehtijuttujen perusteella pyrin selvittämään sitä, miten sukupuoli näkyy urheilusankaruuden rakentumisessa suomalaisessa urheilujournalismissa.

Tutkimukseni asettuu feministisen mediaurheilun tutkimuksen kentälle, mistä johtuen tulkintani ovat ideologisesti värittyneitä. Nähdäkseni tässä androsentrisessä urheilututkimuksen maailmassa ideologinen värittyneisyys on kuitenkin parempi vaihtoehto kuin täydellinen sukupuolisokeus, josta feministiset tutkijat ovat urheiluinstituutiota tutkineita tahoja kritisoineet. Naisten alisteinen asema urheilussa ei parane hyssyttelyllä, vaan rohkeilla vaatimuksilla koko instituution rakenteiden muokkaamisesta.

2. Tutkimuksen teoreettinen tausta

2.1. *Mediaurheilun tutkimus*

Tiedotusvälineillä on keskeinen rooli urheilun ja sitä seuraavan yleisön saattamisessa yhteen. Kärjistetyksi voi sanoa, etteivät urheilun päänäyttämöitä enää niinkään ole stadionit ja areenat, vaan televisiovastaanottimet ja sanomalehdet. Suurin osa seuraamastamme urheilusta tapahtuu tiedotusvälineiden välityksellä. Median merkittävästä välittäjäroolista seuraa sille myös merkittävä vastuu siitä, millä tavoin suuri yleisö urheilun näkee ja kokee. Tutkimusten mukaan tiedotusvälineet ovat olleet mukana uusintamassa urheilun mieskeskeisyyttä muun muassa positioimalla naisia urheilun marginaaleihin tai vähäarvoistamalla, trivialisoimalla, naisurheilijoita ja naisten urheilua (mm. Pirinen 2006; Scraton & Flintoff 2002; Bernstein 2002; Toohey 1997; Koivula 1999; Messner, Duncan & Jensen 1993). Suomessa mediaurheilua on tutkittu enimmäkseen naisnäkökulmaa huomioimatta. Suomalaisissa mediaurheilua käsittelevissä tutkimuksissa on ollut aiheina muun muassa dopinguutisointi, olympiakisojen uutisointi, urheilusankaruus, sanomalehtien urheilusivujen ja television urheilulähetysten sisällönanalyysit sekä urheilutoimituksien työntekijöiden itsereflektointi. (mm. Pänkäläinen 1998; Virtapohja 1998; Virtapohja 2002; Koljonen & Heikkilä 2002; Koljonen 2000; Vuorinen 2007.)

Tiedotusvälineet tekevät urheilua ymmärrettäväksi ja kiehtovaksi sitä seuraavalle yleisölle sankaritarinoita rakentamalla. Huippu-urheilussa on pitkälti kysymys itsensä ylittämisestä, rajojen rikkomisesta, voimannäytöstä, vastustajan päihittämisestä ja ylipäättään seikoista, jotka ovat tuttuja tarinankerrontaperinteen tyypillisimmistä sankarimyyteistä. (Pänkäläinen 1998; Virtapohja 1998.) Naisurheilijoiden kannalta sankaritarinoiden korosteinen rooli urheilujournalismissa on ongelmallinen, koska sankareita kuvataan useimmiten hyvin maskuliinisin sanankääntein. Stereotyyppinen sankari on nimenomaan maskuliininen mies; sankarittarista puhuttaessa tarinankertojat eivät enää ole yhtä tutulla ja turvallisella maaperällä, koska sankaritarinan käsite on ikään kuin muovailtu vastakkaista sukupuolta silmälläpitäen. (mm. Hargreaves 2000; Pirinen 1999; Gilchrist 2007; Talbot 2000; Virtapohja 1998.)

2.2. Feministinen urheilututkimus

Feministisessä urheilututkimuksessa urheilemista ja urheiluinstituutiota tutkitaan naisnäkökulmasta. Feministiset tutkijat ovat jo pitkään kritisoineet urheilututkimusta sukupuolisokeudesta, kyvyttömyydestä nähdä urheiluinstituution naisen asemaa alistavia rakenteita. Tutkimusalan voi nähdä syntyneen vastavoimana niin sanotulle perinteiselle, androsentriselle urheilututkimukselle. Feministinen urheilututkimus, kuten feminismi liikkeenä yleensä, pyrkii parantamaan naisten asemaa yhteiskunnassa. (Pirinen 2006, 16–17.)

Varhaisimmat feministisen urheilututkimuksen uranuurtajat 1970-luvulla pääasiassa Yhdysvalloissa ankkuroivat lähtökohtansa liberaaliin feminismiin, jossa painotetaan vaatimusta miesten ja naisten yhtenäisistä oikeuksista ja mahdollisuuksista. Feministiset urheilututkijat ovat olleet huolissaan naisten miehiä heikommista mahdollisuuksista osallistua urheiluaktiiviteetteihin ja saada ääntänsä kuuluviin urheiluinstituution sisällä. (Scraton & Flintoff 2002, 32–33.)

Feministisessä mediaurheilun tutkimuksessa on esimerkiksi tutkittu paljon naisten urheilun esittämisen määrällistä suhdetta urheilujournalismissa miesten urheiluun nähden (mm. Toohey 1997; Koivula 1999). Liberaalissa urheilufeminismissä myös haastettiin luonnollisena pidetty jako urheiluun soveltuvien maskuliinisten piirteiden ja yksityisen piiriin positioitavien emootiokeskeisten feminiinisten piirteiden välille. Kaiken kaikkiaan kyse oli siitä, millä ehdoilla nainen voi astua urheilun piiriin. (Scraton & Flintoff 2002, 32.)

Pelkkä tasapuolinen pääsy ja yhtäläiset osallistumismahdollisuudet takaisivat naisille kuitenkin vain määrällisen ja näennäisen tasa-arvoisuuden miesten kanssa. Tämä ei riitä horjuttamaan patriarkaatin ylivaltaa urheilussa, sillä sen voima sijaitsee instituution rakenteissa. Niinpä feministiset urheilututkijat ovat siirtyneet yhä enenevässä määrin tutkimaan ja kritisoimaan sitä, miten urheilun rakenteelliset valtasuhteet vaikuttavat naisten asemaan urheilussa. Vaikka naiset jo lähes rajoituksetta pääsevät urheilemaan lajissa kuin lajissa aina huipputasolle asti, on urheilun maailma yhä miesten. Siinä missä naiset kärjistetysti "vain" urheilevat, miehet paitsi urheilevat itse myös valmentavat, manageroivat, omistavat urheiluseurat ja urheilumediat sekä miehittävät urheilujärjestöjen johtoportaat. Samaa tahtia kuin naisten urheilun arvostus on kasvanut ja siinä liikkuvan rahan määrä on lisääntynyt, ovat myös naisten urheilun johtotehtävät siirtyneet yhä

selvemmin miesten käsiin. Varhaisten liberaalien feministien sukupuolieroja painottavaa käsitysmallia on kritisoitu myös siitä, että sen kautta naiset nähdään homogeenisenä ryhmänä. Vuosituhannen vaihteen molemmin puolin on feministisessä urheilututkimuksessa vahvistunut poststrukturalistisen feminismin koulukunta, jossa pyritään tekemään pesäeroa vanhanaikaisiin mies/nainen-, maskuliininen/feminiininen -dikotomioihin ja näkemään feminiinisyys (ja maskuliinisuus) moniulotteisena ja muuttuvana konseptina. Esimerkiksi etnisyys ja vammaisuus ovat nousseet feministisen urheilututkimuksen agendalle. (Hargreaves 1994; Scraton & Flintoff 2002; Duncan & Hasbrook 1988; Dworkin & Messner 1999; Pirinen 1997; Whitson 1994.)

2.3. Feministinen mediaurheilun tutkimus

Yksi merkittävä miesten hegemoniaa uusintava rakenteellinen tekijä on urheilussa – ja eritoten urheilujournalismissa – käytettävä kieli, jota on viimeisten vuosikymmenten aikana tutkittu etenkin maailmalla paljon. Aihetta on lähestytty muun muassa tutkimalla televisioselostusten sukupuolittunutta kielenkäyttöä (Messner, Duncan & Jensen 1993; Bernstein 2002), naisurheilijoiden heteroseksualisoimista mediateksteissä (Knight & Giuliano 2003), naisten urheilun representointia olympiakisoihin liittyvässä uutisoinnissa (Toohey 1997), naistoimittajien kirjoituksia naisten urheilusta (Macey 2005) sekä televisioselostuksien sukupuolistereotyyppointia ja jaottelua maskuliinisten ja feminiinisten lajien välillä (Koivula 1999).

Suomessa feministisen mediaurheilun tutkimuksen pioneeri on ollut Riitta Pirinen, jonka väitöskirja *Urheileva Nainen* lehtiteksteissä (2006) käsittelee naisurheilijoiden esittämistä suomalaisissa sanomalehdissä ja naistenlehdissä. Pirisen väitöskirja koostuu hänen kuudesta vuosien varrella kirjoittamastaan artikkelista, jotka käsittelevät naisurheilijoiden esittämistä naistenlehdissä, naisurheilijoiden esittämistä vastikään naisten lajikirjoon lisätyissä urheilulajeissa (esim. mäkihyppy), naisten ja miesten urheilun määrällisiä suhteita Helsingin Sanomissa, naisten ja miesten ruumiillisuuden representointia sekä olympiakultamitalisti Heli Rantasen esittämistä Atlantan kesäkisojen uutisoinnissa. Piristä lukuun ottamatta tiedotusvälineisiin kohdistuva feministinen urheilututkimus on Suomessa ollut lähes olematonta. Pro gradu -tasoisia tutkimuksia löytyy muutama (mm. Vilen 2005), ja Jussi Turtiainen on

kirjoittanut naisurheilijoiden kuvallisesta esittämisestä suomalaislehdissä (emt. 2005).

Urheilujournalismi ja sen kieli on maskuliinista ja kansallishenkistä; se on miehisen maailman tuote (Virtapohja 1998; Pänkäläinen 1998). Urheilujournalismissa käytetyn kielen tutkiminen on oleellista, koska pelkkä naisten urheilun määrän lisääminen tiedotusvälineissä ei vielä riitä naisten urheilun aseman parantamiseen, jos esitystavat ovat naisurheilua trivialisoivia. Esimerkiksi naisurheilijoiden seksualisoiminen – lähinnä visuaalisesti, mutta myös kielellisin keinoin – on ollut tiedotusvälineille oiva tapa tehdä naisten urheilusta yleisön kannalta kiinnostavaa, mutta lisää toivotunkaltaista arvostusta seksualisoivat esitykset eivät naisten urheilulle tuo. (Bernstein 2002, 426.) Siinä missä media esittää miehen urheilijan normina, kuvataan naisurheilija usein tiedotusvälineiden kautta ensisijaisesti naisena ja toissijaisesti urheilijana. Naisurheilijan urheilijaroolin toisarvoisuus saatetaan merkityksellistää tiedotusvälineiden representaatioissa esimerkiksi siten, että naisurheilijan roolia äitinä tai vaimona korostetaan urheilijan roolin kustannuksella. (Hargreaves 2000; Gilchrist 2007; Meân & Kassing 2008; Koivula 1999.)

2.4. Feminiinisyyden ja urheilemisen dilemma

Urheilussa ehkä selvemmin kuin missään muussa yhteiskunnan instituutiossa on yhä voimissaan patriarkaalinen sukupuolijärjestys, jolla mutkat suoriksi vedettynä tarkoitetaan sitä, että miehet omana ryhmänään ovat asemassa, jossa heillä on hallitseva asema naisiin nähden (Brackenridge 2002, 264; Scraton & Flintoff 2002, 34). Miesten asemaa voi kuvata Antonio Gramscin kehittämällä hegemonian käsitteellä. Sillä tarkoitetaan kontrollia, joka on luonteeltaan enemmän suostuttelevaa kuin pakottavaa. Sillä, miten asiat ovat traditionaalisesti olleet, pystytään logiikan sääntöjen vastaisesti perustelemaan sitä, miten asioiden "tulisi olla". Tämän vuoksi naisten urheilun aseman kohentaminen yhteiskunnassa on hidasta, mutta mahdotonta se ei ole. Hegemonia ei koskaan ole totaalista, vaan sillä on aina vastavoimansa ja se joutuu kerta toisensa jälkeen puolustamaan asemaansa. Miehet ovat urheilussa hegemonisessa asemassa naisiin nähden, mutta sukupuoli ei suinkaan ole urheilussa, kuten ei yhteiskunnassa yleensääkään, ainoa hegemoniaa määrittävä tekijä. Myös esimerkiksi yhteiskunnallinen asema, ihonväri ja

kansalaisuus ovat osaltaan vaikuttamassa hegemonian muovautumiseen. Urheilun valta on pitkälti keskittynyt länsimaisille, heteroseksuaalisille, hyvätuloisille valkoisille miehille (Hargreaves 1994, 22–24.)

Patriarkaalista sukupuolijärjestystä pönkitetään urheilussa pitämällä yllä polarisoitua jaottelua maskuliinisen ja feminiinisen välillä. (Connell 2000, 166). Maskuliininen ja feminiininen ovat kulttuurisesti määräytyneitä käsitteitä, jotka läntisen maailman kulttuuripiirissä on perinteisesti asetettu vastakkaisuuteeseen biologisten, naista ja miestä merkitsevien sukupuolten mukaisesti. Vaikka voidaan osoittaa olevan olemassa useita eri maskuliinisuuksia ja feminiinisyyksiä, esitetään urheilun konventioihin kohmettuneessa maailmassa maskuliininen aina jonain feminiiniseen nähden vastakkaisena. Maskuliiniseksi määritellyllä piirteellä voi yhtä lailla luonnehtia naista ja toisinpäin, koska termit maskuliininen ja feminiininen ulottuvat biologisten sukupuolten, miehen ja naisen, tuolle puolen. Jos esimerkiksi rohkeus on maskuliinista ja homoseksuaalit miehet ovat lähtökohtaisesti feminiinisiä, miten on selitettävissä se rohkeus, jota vaaditaan homomieheltä kaapista tulemiseen? Maskuliiniseksi määritellyssä urheilussa miehen hegemonia kuitenkin ylläpitää itseään nimenomaan polarisoimalla maskuliinisen ja feminiinisen sekä miehen ja naisen vastakkaisiksi. (Connell 2001, 30–33.) Urheilussa, jossa tyypillisesti voi olla vain yksi voittaja, on ehdollistuttu tekemään tiukkoja jaotteluja paitsi voittajan ja häviäjän sekä maskuliinisen ja feminiinisen myös esimerkiksi mustan ja valkoisen sekä hetero- ja homoseksuaalisen välille. Nämä dikotomiat positioivat aina toisen kahdesta paremmaksi ja tavoiteltavammaksi kuin toisen, ja täten vahvistavat vallitsevaa sukupuolijärjestystä. (Flintoff & Scraton 2002, 40.) Semiotiikassa käytetään samanlaisia dikotomioita, ja siinä maskuliininen on universaali, määrittävä merkitsijä, kun feminiininen tulee symbolisesti määritellyksi jonain, joka on "vähemmän kuin" (Connell 2001, 33).

Maskuliinisen ja feminiinisen välisen rajanvedon yhteydessä erotetaan myös miesten hallitsema "avoin, rationaalinen ja poliittinen" julkisen piiri sekä naisten "suljettu, emotiokeskeinen ja hoivallinen" yksityisen piiri (Bernstein & Galily 2008, 178). Esimerkiksi juuri urheilun nähdään edustavan julkisen piiriä. Kun nainen ja urheilu erotetaan toisistaan siinä missä mies ja urheilu ovat yhteensopivia, uusinnetaan kerta toisensa jälkeen niitä vanhoja kulttuurillisia konventioita,

jotka asettavat miehen ensisijaiseksi ja dominoivaksi toimijaksi urheilussa ja naisen toisarvoiseen asemaan (Kassing & Meân 2008, 127). Siinä missä miehet voivat saada sosiaalisen hyväksynnän urheilemalla, naiset joutuvat pelkäämään urheilemisen johtavan sen menettämiseen. (Griffin 1992, 193) Patriarkaatin vaalimisen kannalta on ongelmallista, että naiset ovat ”tunkeutuneet” maskuliinisten urheilulajien, kuten jääkiekon ja nyrkkeilyn, alueelle. Tyypillisesti pelkäästään miesten harrastamiin urheilulajeihin osallistuvat naiset koetaan uhaksi miesten hegemonialle (Brackenridge 2002, 260). Näiden naisurheilijoiden leimaaminen lesboiksi (Griffin 1992, 194), heidän maskuliinisuutensa hälventäminen korostamalla heidän feminiinisiä piirteitään tai heidän urheilusuoritustensa vähäarvoistaminen, eli trivialisointi, ovat tapoja, joilla nämä omalta alueeltaan eksyneet naisurheilijat pyritään alistamaan takaisin paikoilleen (Pirinen 1997, 95; Griffin 1992, 201).

2.5. Heteroseksualisointi ja trivialisointi

Nainen saa oikeutuksen maskuliinisuudelleen urheilun piirissä, jos on riittävän naisellinen sen ulkopuolella (Theberge 2002, 298). Koska homoseksuaalisuus on yhä urheilussa tabu, on maskuliinisiin lajeihin osallistuvilla naisurheilijoilla alituinen vaara tulla leimatuksi lesboiksi ja menettää sitä kautta (miesten määrittelemän) hyväksynnän. Maskuliinisen urheilun alueelle astuvan naisen on ikään kuin oikeutettava ”syrjähyppynsä” osoittamalla olevansa muuten feminiininen ja heteroseksuaalinen naishahmo. Tämän naisurheilijoiden heteroseksualisoinnin muotoja voivat olla esimerkiksi urheilijan naisellisen ulkonäön, heteroseksuaalisen parisuhteen tai äiteyden korostaminen. (Griffin 1992, 197; Koivula 1999, 601.) Asettamalla naisurheilijat heteroseksuaaliseen muottiin patriarkaalinen sukupuolijärjestys vahvistaa itseään ja miesten asemaa maskuliinisen urheilun hallitsijoina.

Trivialisoinnilla, eli vähäarvoistamisella, tarkoitetaan representaatioita, jotka saavat naisten urheilun näyttämään koomiselta tai heikkotasoiselta miesten urheiluun verrattuna. Pirinen luettelee seuraavia trivialisoinnin keinoja: naisten kilpailusuoritusten ja urheilutaitojen vähättely, naisten saavutusten, voittojen ja ennätysten vähättely, huomion kohdistaminen epäonnistumisiin, huomion kohdistaminen naisten ulkonäköön sekä työttömyyden, eli lapsen viittaavan sanan tyttö

käyttäminen kun puhutaan aikuisista naisista. (Mt. 2006, 41.) Samankaltaisia trivialisointikeinoja on löydetty myös muiden maiden medioita käsittelevissä tutkimuksissa (mm. Duncan & Hasbrook 1988; Messner, Duncan & Jensen 1993; Bernstein 2002; Koivula 1999). Toisaalta naisurheilijoita ja naisten urheilua käsittelevistä representaatioissa on havaittu myös ambivalenttisuutta, eli naisurheilijoita saatetaan jopa samassa yhteydessä yhtäältä trivialisoida ja toisaalta heitä ja heidän urheilusuorituksiaan käsitellä arvostavassa, jopa ylistävässä valossa (Duncan & Hasbrook 1988, 91; Pirinen 1999, 36). Naisurheilijoiden representoinnin ambivalenttius on yksi osoitus siitä, että urheilun universaali toimijahahmo on mies ja nainen esitetään lähtökohtaisesti urheilevana naisena, joka merkityksellistyy jonain vähempänä kuin urheileva mies.

2.6. Tutkimuksen pääkäsitteet

Tutkimuksen pääkäsite on urheilusankaruus, mutta sen ymmärtämiseksi on ensin tutustuttava urheilusankarin käsitteeseen tässä tutkimuksessa olennaisesti liittyviin yleisempiin käsitteisiin, representaatioon ja sukupuoleen. Urheilusankari on lähtökohtaisesti maskuliininen käsite, mutta tässä tutkimuksessa pyrin löytämään siihen lisää syvyyttä laittamalla sen keskustelusuhteeseen sukupuolen käsitteen kanssa. Ymmärrän sekä sukupuolen että urheilusankaruuden konstruktionistisina representaatioina. Tutkimuskontekstinani on urheilujournalismi, jota tutkin representaatioiden muodostamisen alustana. Näin ollen aivan ensimmäiseksi on käytävä läpi representaation käsite, josta on luontevaa siirtyä sukupuolen käsitteen kautta itse tutkimuksen pääkäsitteen, urheilusankaruuden, avaamiseen.

2.6.1. Representaatio

Stuart Hall jaottelee representaation kolmeen eri käsitysmalliin: reflektiiviseen, intentionaaliseen ja konstruktionistiseen. Reflektiivisessä mallissa nähdään kielen heijastavan todellisuutta, merkityksiä, jotka ovat jo valmiiksi olemassa ulkomaailmassa. Intentionaalinen malli taas näkee päinvastoin, että kieli kuvaa vain sitä, mitä sen tuottanut taho haluaa ilmaista.

Konstruktionistinen malli, jota Stuart Hall representaatiota selittäessään käyttää ja johon oma käsitykseni representaatiosta perustuu, ymmärtää representoinnin merkityksen tuottamisena kielen kautta ja kielellisin keinoin. (Hall 1997, 15.)

Konstruktionistisen mallin mukainen representaation käsite pitää sisällään ajatuksen siitä, että merkitykset eivät koskaan ole lopullisia, vaan ne rakentuvat ja muovautuvat yhä uudelleen kieltä käytettäessä. Merkitykset eivät myöskään muovaudu yksinään, vaan aina suhteessa toisiin merkkeihin ja teksteihin. (emt., 25–27.) Merkitykset rakentuvat yhtäläillä sen mukaan mitä ne kertovat kuin myös sen mukaan mitä ne jättävät kertomatta. Representaatiot ovat aina suhteessa kulttuurillisiin konventioihin, ja mitä lähempänä viestin vastaanottaja kulttuurisesti on viestin lähettäjää, sitä paremmin viesti menee perille. (emt. 55–60.)

Representaatio ei sinällään suoraan luo todellisuutta, mutta se vaikuttaa siihen monilla tavoilla. Esimerkiksi naisen representaatiot eivät kuvaa todellista elävää naista, mutta vaikuttavat siihen miten nainen ymmärtää itsensä ja miten muut suhtautuvat häneen. (de Lauretis 2004, 48.) Huippu-urheilua seuraava yleisö saa yhteyden esikuviansa usein vain tiedotusvälineiden kautta, joten median välittämien representaatioiden rooli on merkittävä. Oman tutkimukseni kannalta merkityksellistä on ottaa myös huomioon representaation suhde valtaan. Valtaan linkitetystä tiedossa ei niinkään ole kysymys siitä, onko se absoluuttisesti totta, vaan siitä, miten valta-asemassa olevat pystyvät muovaamaan totuutta omien tarkoitusperiensä mukaisesti (Hall 1997, 49). Tieto on siis valtaa, mutta yhtäläillä valta on tietoa. Miesten hegemoninen valta-asema urheilussa heijastuu urheilujournalismissa käytettyyn kieleen ja representaatioihin, vaikka miesten dominiiviselle asemalle ei ole mitään legitiimiä perustetta. Vaikka urheilujournalisti ei tietoisesti haluaisi uusintaa urheilun patriarkaalista sukupuolijärjestystä, saattaa hän usein huomaamattaan silti tulla niin tehneeksi, niin syvällä urheilussa käytetyn kielen rakenteissa naisten trivialisointi on. Näitä merkityksiä ei niinkään tuota puhuja itse kuin se mistä puhutaan (emt., 55).

2.6.2. Sukupuoli

Urheilun soveltumattomuutta naisille perusteltiin pitkään viime vuosisadan puolelle – ja joissain yhteyksissä perustellaan yhä – biologisilla, ”luonnollisilla”, miesten ja naisten välisillä eroavaisuuksilla. Raskas fyysinen urheilu oli miesvartalon yksinoikeus, ja vain tietyt urheilulajit, kuten tennis ja golf, koettiin naisvartalolle soveltuviksi. (Hargreaves 1993; Pirinen 1997.) Urheiluinstituution mieskeskeisyys pohjautuu yhä pitkälti näille aataminaikaisille ajatuksille naisvartalon ja naiseuden yhteensopimattomuudesta urheilun kanssa (Koivula 2001; Pirinen 1999). Tämän vuoksi on tärkeää tehdä selkeä ero biologisen sukupuolen ja kulttuurisesti määritellyn, sosiaalisen sukupuolen välille, sillä juuri jälkimmäiseen perustuu patriarkaatin hegemonian voima urheilussa. Urheilussa ehkä selvemmin kuin missään muussa yhteiskunnan instituutiossa (Bernstein & Galily 2008; Brackenridge 2000) näkyy yhä patriarkaatin perusajatus, jonka Simone de Beauvoir puki sanoiksi: ”samalla tavalla kuin antiikin kansat määrittelivät kaltevat viivat ehdottoman pystysuoran mukaan, on olemassa ehdoton ihmistyyppi, ja se on miehin”. Mies on universaali, nainen on Toinen. (emt. 1980, 12.)

Sukupuoli on representaatio, erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden ja jokapäiväisen elämän käytäntöjen tuote. Se rakentuu kaikkialla: kouluissa, perheissä, tiedotusvälineissä ja myös urheilussa. Sukupuoli ei representoi niinkään yksilöä kuin yhteiskunnallista suhdetta. Mies- ja naissukupuolet ymmärretään kahdeksi toisiaan täydentäväksi mutta silti toisistaan fundamentaalisesti erilliseksi kategoriaksi. Näiden kategorioiden pohjana ovat kahden biologisen sukupuolen väliset eroavaisuudet, mutta niiden avulla ei vielä pystytä selittämään koko sukupuolikäsitteen rakentumista. (de Lauretis 2004. 37–41)

Judith Butlerin mukaan oletus siitä, että sosiaalinen sukupuoli olisi biologisen sukupuolen tapaan kaksijakoinen järjestelmä ja jollain tapaa biologisen sukupuolen rajoittama, aiheuttaa virheellisen käsityksen, jonka mukaan maskuliiniset piirteet olisivat yhdistettävissä vain miesruumiiseen. Hänen mukaansa sanalla maskuliininen voidaan aivan yhtä hyvin kuvata niin naisen kuin miehen kehoa, ja vastaavasti sanalla feminiininen yhtäläillä mieskehoa kuin naiskehoa. Kyse on sosiaalisen sukupuolen määrittelemisestä itsenäiseksi suhteessa biologiseen sukupuoleen. (emt.

2006, 55.) Näin ollen ei myöskään urheilussa ole perusteltua positioita naisia ulkopuolelle ”luonnollisilla” eroavaisuuksilla perustellen. Se, että urheilu, maskuliinisuus ja mies niputetaan usein yhteen, liittyy kulttuurisiin konventioihin, siihen miten sosiaalinen sukupuoli on yhteiskunnassa rakentunut. Tämä kaikki johtaa siihen, etteivät niin sanottu todellinen sukupuoli ja urheilujournalismin välittämä sukupuolen representaatio ole joka suhteessa kovin tukevassa liittosuhteessa toisiinsa. Silti on merkityksellistä tutkia näitä representaatioita, sillä olivat ne sitten harhaanjohtavia tai ei, ne vaikuttavat ihmisiin, muokkaavat käsitystä sukupuolesta ja sitä kautta myös itse sukupuolta.

2.6.3. Urheilusankari

Suomessa urheilusankarin rakentumista urheilujournalismissa on tutkinut Kalle Virtapohja, jonka mallinnuksiin pohjaan tässä tutkimuksessa käyttämäni urheilusankarin käsitteen. Virtapohja tutki väitöskirjassaan (1998) kahdeksan suomalaisurheilijan representaatioita erilaisissa mediateksteissä ja mallinsi näiden avulla erilaisia sankaruuksia ja yleisön erilaisia suhtautumistapoja sankaruuteen. Esimerkiksi siinä missä viime vuosisadan alun mahtijuoksijat Hannes Kolehmainen ja Paavo Nurmi loivat voitoillaan nuoren Suomen kansan identiteettiä, oli 80-luvun formula 1 -kuski Keijo "Keke" Rosberg uuden ja vähemmän yhtenäisen ajan hieman kiisteltykin urheilusankari. Virtapohjan tutkimuksessa on oman naissankaruutta käsittelevän tutkimukseni kannalta yksi perustavanlaatuinen ongelma: hänen hahmottelemansa maskuliininen urheilusankari voi häidin tuskin olla nainen. Täydellisestä sukupuolisokeudesta Virtapohjaa ei voi kritisoida, sillä yksi hänen kahdeksasta tutkimuskohteestaan on nainen, 80-luvun hiihtäjäsuuruus Marja-Liisa Kirvesniemi (o.s. Hämäläinen). Virtapohja huomaa, että naissankarin representaatiot urheilujournalismissa eivät ole yhtä luontevia kuin miesurheilijan, ja että naissankarin kohdalla kansallismielinen hehkutus loistaa lähes täysin poissaolollaan. Hänen määritelmänsä naissankarista jää näistä huomioista huolimatta ohueksi, jonka vuoksi käytän urheilusankarin käsitteen määrittelyssä Virtapohjan rinnalla brittitutkija Jennifer Hargreavesin hahmotelmia nimenomaan naissankarista (heroine). Hargreaves (2000) ei käsittele naissankaruutta median representaatioiden kautta, mutta jo se, että hän pohtii nimenomaan naisurheilusankarin rakentumista, antaa omaan tutkimukseeni merkittäviä työkaluja. Virtapohjan suomalaisen

urheilusankarin ja Hargreavesin naisurheilusankarin teoritoineja pohjana käyttäen pyrin lähestymään sitä, mitä tarkoitetaan suomalaisella naisurheilusankarilla.

Sankarit ovat miehiä ja naisia, joilla on poikkeuksellisia ominaisuuksia. He kykenevät sankarillisiin tekoihin, jotka synnyttävät innostusta ja ihailua heitä seuraavien keskuudessa. Urheilusankari on sankari, joka tekee sankaritekonsa nimenomaan urheilun kentällä. Sankarit tulevat yleisön tietoisuuteen ja ihailtaviksi heistä kerrottujen sankarikertomusten kautta. Urheilijasta tulee sankari, kun tiedotusvälineet kertovat hänestä ja hänen menestyksestään. (Virtapohja 1998; Hargreaves 2000.)

Urheilusankari, kuten sankari yleensä, on vahvasti maskuliininen käsite. Lihaksikas miehen vartalo on konventionaalisesti symboloinut sankaria. Rohkeus, voimakkuus ja aggressiivisuus ovat tyypillisiä (mies)sankariin yhdistettyjä attribuutteja. (Hargreaves 2000, 1.) Sankarin myytti periytyy aikaan, jolloin miehet turvasivat metsästämisellä yhteisön ravinnonsaannin ja hyvinvoinnin (Virtapohja 1998, 47). Suomen urheiluhistorian suurimmat sankarit ovat pääasiassa olleet miehiä: miesjuoksijoita, mieshiihtäjiä ja mieskeihäänheittäjiä (Pirinen 2006, 47).

Urheilusankariin liittyy usein myös voimakkaita kansallisia painotuksia. Suomessa urheilusankareille on perinteisesti annettu kansallissankarin tai kansakunnan pelastajan rooleja, ja heidän saavutuksistaan puhuttaessa sotaretoriikka on varsin tyypillistä. Sankari edustaa hyvää, ja urheilusankarin tapauksessa hyvän ja pahan rajanveto saa kansallishenkisen kehyksen. Suomalainen urheilusankari on hyvä meidän, suomalaisten, näkökulmasta. Hän tuo Suomelle mainetta ja kunniaa. Muiden maiden kilpailijat edustavat pahaa lähinnä vain silloin, kun he asettuvat kilpailuissa suomalaisurheilijaa vastaan. Urheilusankarit yhdistävät kansaa muodostaen urheilua seuraavista löyhän yhteisön, joka pysyy koossa median avulla. (Virtapohja 1998, 16–19.) Suomalaiseen urheilusankariin liitetään kansallismielisiä määreitä perinteisten voimakkuutta ja voitontahtoa korostavien puhetaipien jatkoksi. Virtapohja mainitsee 20- ja 30-lukujen juoksijalegendaan Paavo Nurmeen viitaten suomalaisen urheilusankarin ominaisuuksiksi esimerkiksi vaatimattomuuden, peräänantamattomuuden sekä myyttisen ja vaikeasti määriteltävän sisun. (emt., 123–125.)

Naissankarin määrittely on miessankaria monimutkaisempaa. Joanne Thompsonin mukaan jo ajatuksessa naissankarista, sankarittaresta (heroine), on perustavanlaatuinen ristiriita: sankarittaren tulisi olla samanaikaisesti sekä sankarillinen – ylivertainen ja esimerkillinen – että feminiininen, eli jo määritelmällisesti alempiarvoinen (emt. 1993, 397). Hargreavesin mukaan miessankarit ovat paitsi naissankareita helpommin määriteltävissä, myös heihin kohdistuva sosiaalinen arvostus on suurempaa kuin naissankareiden kohdalla (emt. 2000, 1).

Naispuolisten sankareiden representaatiot ovat usein ristiriitaisia. Maskuliinisten sankarimääreiden sijaan tai ohella naissankareita on kuvailtu muun muassa epäitsekäiksi, humaaneiksi, välittäviksi, ystävällisiksi ja äidillisiksi. Kaikki edellä mainitut ovat feminiinisiksi luokiteltavia määreitä. Naisurheilijat, jotka osallistuvat aggressiivisuutta ja raakaa voimaa vaativiin perinteisiin "mieslajeihin" (esim. amerikkalainen jalkapallo ja paini), ovat vaarassa tulla luokitelluksi miehiseksi, luonnottomiksi ja androgyyneiksi. (Hargreaves 2000, 2.)

Urheilusankaruuden androsentrisyys aiheuttaa urheilujournalismiin sukupuolittuneen vääristymän, sillä urheilujournalismin voi nähdä tukeutuvan pitkälti sankaritarinoin (ks. Virtapohja 1998, 63–66). Jos urheilusankari on lähtökohtaisesti miehinen käsite, tekee se myös urheilujournalismin välittämästä sankaritarinasta miehisen muotin. Sankaritarina on siis jo lähtökohtaiselta muodoltaan sellainen kertomus, johon naisurheilijan on vaikea mahtua.

2.7. Kansallishenkinen urheilu ja sukupuoli

Urheilu on voimakkaasti kansallisuusaatteeseen kytköksissä oleva instituutio (ks. Virtapohja 1998, 41–46). Kansainvälisissä arvokisoissa eri kansalaisuuksia edustavat yksilöt ja joukkueet kilpailevat toisiaan vastaan kunkin maan väreihin sonnustautuneina. Voiton kunniaksi nostetaan palkintojenjaossa kansallisvaltion symbolina toimiva lippu salkoon ja soitetaan voittajan edustaman maan kansallislaulu. Suomessa kansallisuusaatteella ja urheilulla voi nähdä olevan erityislaatuisen voimakas kytkös, sillä huippu-urheilun ja ennen kaikkea nykyaikaisten olympialaisten esiinmarssi ajoittuivat samoihin vuosikymmeniin Suomen itsenäistymisprosessin

kanssa. Viime vuosisadan alkuvuosikymmenien suomalaisten suurjuoksijoiden Hannes Kolehmainen ja Paavo Nurmen sanotaan juosseen Suomen maailmankartalle. (ks. emt., 182–190.) Urheilun kansallissankarit ovat olleet järjestään miehiä (ks. emt.).

Urheilun ja kansallisuusaatteen välinen kytkös ei ainakaan hälvennä urheilun jo itsessään androsentristä luonnetta. Suomalainen kansallisuusaate kumpuaa hegeliläisestä filosofiasta, jossa kansakunta rakentuu ajatukselle kulttuurisesta ykseydestä ja omaan kieleen pohjautuvasta kansallisesta identiteetistä. Hegelin ajattelussa yksilö merkityksellistyy vain osana yhteisöä. Yksilöllinen tahto rakentuu yhteisössä, joka muodostaa kansakunnan uskomusten, arvojen ja normien kokoelman. Tämän yksilöllisen tahdon subjekti on hegeliläisessä ajattelussa aina mies ja miesten edustama. Tämän Hegel perustelee vetoamalla "ruumiiseen" ja "luontoon". Hän kirjoittaa, että "sukupuolien fyysisellä erolla on rationaalinen perustansa ja sillä on intellektuaalisia ja eettisiä seurauksia". (Pulkinen 1998, 139-147.)

Suomalaisen kulttuurisen identiteetin rakentaminen 1800-luvun alusta lähtien perustui pitkälti poissulkemisen logiikalle. (ks. Gordon 2002, 39) Kansallisliikkeen alkuaikojen voimahahmojen lentävä lause, "Ruotsalaisia emme enää ole, venäläisiksi emme tahdo tulla, olkaamme siis suomalaisia", kuvastaa ajattelumallia osuvasti (Jutikkala & Pirinen 2003, 313). "Me" on jotain mikä määrittyy "heidän" negaationa. Suomalainen nainen on tässä ajattelussa näennäisesti osa meitä, mutta johtuen suomalaisen kansallisuusaatteen vahvasta kytköksestä androsentriseen hegeliläiseen filosofiaan, naiskansalainen joutuu siitä huolimatta poissulkemisen logiikan uhriksi. Naiskansalainen on suomalaisuuden konstruoinnissa "läsnäoleva toinen", passiivinen kansalainen (Gordon 2002, 39).

Suomalaisen kansallisen subjektin miehisuus näkyy muun muassa kansallisesti merkittävien kulttuurillisten tuotosten sankarikavalkadissa lähtien Kalevalasta ja Seitsemästä veljeksestä ja jatkuen 1900-luvun eepoksessa, Tuntemattomassa sotilaassa (ks. Palmu 2002, 124). Väinämöisen jalanjälkien seuraajina suomalaisen kansallisidentiteetin ilmentäjinä voidaan hyvin nähdä 1900-luvun (mies)urheilusankarit. Samalla tavalla kuin kansalliseepoksen miehisiä sankaritarinoita kerrataan sukupolvelta toiselle, myös urheilussa arvokisojen

suomalaismenestyjien sankaruus ja sitä kautta tapahtuva kansallisidentiteetin rakentaminen perustuvat toistolle ja ovat luonteeltaan performatiivisia (ks. Lempiäinen 2002, 19).

Mieskansalainen on kansallishenkisessä ajattelumallissa esitetty aktiivisena toimijana julkisessa tilassa, johon myös pitkälti sijoittuvat mieskansalaisen oleelliset vastuualueet yhteiskuntaa pyörittävänä tahona. Naiskansalainen on J.V. Snellmanin 1800-luvun kansakunta-ajattelusta lähtien täyttänyt omat velvollisuutensa lähinnä äidin roolissa. Mies hallinnoi siis julkista toiminnan tilaa, nainen puolestaan pitää huolta yksityisestä kodin piiristä. Tosin modernissa yhteiskunnassa dikotominen jaottelu sukupuolittuneiden julkisen ja yksityisen välillä on jokseenkin vanhentunut. Naiset ovat saaneet hitaasti mutta varmasti yhä enemmän jalansijaa julkisen piirin toimialoista, ja ennen kaikkea yksityisen piiri on muuttunut enenevässä määrin myös miesten tilaksi. Mutta vaikka toimintapiirien väliset rajat ovat hälventyneet, itse toiminta vaikuttaa säilyneen sukupuolittuneena. Mieskansalainen on aktiivinen, toimi hän sitten julkisen tai yksityisen piirissä. Naiskansalaisen roolit taas esitetään yhä edelleen passiivisina. (Elomäki 2007, 8-11.)

Urheilussa jako julkiseen kilpailemisen alueeseen ja yksityiseen kodin piiriin sekä aktiivisiin miesurheilijoihin ja passiivisiin naistukijoihin oli vielä viime vuosisadan alussa konkreettinen. Miehet urheilivat, naiset eivät. Vaikka naisten urheilu on sittemmin saavuttanut ainakin nimellisen hyväksynnän urheilua hallitsevalta mieshegemonialta, paistaa naiskansalaisen passiivinen rooli yhä läpi. Esimerkiksi kansallisuusaatteeseen kytkeytyvä urheilusankaruus on ollut kautta aikain pitkälti miesurheilijoiden yksinoikeus. Menestyvään naisurheilijaan ei tiedotusvälineiden representaatioissa juurikaan yhdistetä kansallisuusaatetta ja suomalaisten yhteenkuuluvuutta uusintavia merkityksiä (Virtapohja 1998, 208). Naisurheilijan ja kansallissankarin eristäminen toisistaan asettaa koko naisurheilusankarin käsitteen kyseenalaiseksi.

3. Tutkimusongelman asettelu ja tutkimuskysymykset

Pureudun tutkimuksessani siihen, miten sukupuoli näkyy suomalaisen urheilusankarin rakentumisessa urheilujournalismissa. Miespuolisen urheilusankarin representaatiot ovat urheilujournalismissa olleet konventionaalisia maskuliinisen miesihanteen uusinnusmalleja, mutta millainen on naisurheilusankarista kerrottava tarina? Aikaisemman tutkimuksen perusteella naisurheilija on ikään kuin oikeutettu astumaan maskuliinisen urheilun kentälle vain tietyin, urheilevan naisen "epäluonnollista miehisyyttä" hälventävin ehdoin. Kun urheilusankari käsitteenä on niin voimakkaan maskuliininen, on oletettavaa, että myös urheilusankariksi noustakseen naisen on täytettävä joitain ehtoja, joita miessankareille ei aseteta, ja toisaalta miesten urheilusankaruudessa on piirteitä, joita naisurheilusankari ei voi saavuttaa.

Naissankaruuden rakentuminen on oleellinen tutkimuskohde siitä syystä, että tiedotusvälineiden esittelemien naispuolisten urheilusankareiden kautta muovautuu se, miten naisten urheilu näyttäytyy suurelle yleisölle. Naisurheilusankarit ovat esikuvia, heitä seuraavat tulevan polven potentiaaliset naissankarit ja tämän hetken aktiivinaisurheilijat. Naisten urheilun aseman paranemisen kannalta ei niinkään ole haviteltavaa, että naissankareita representoitaisiin samalla tavalla kuin miessankareita, sillä miessankareiden representaatiot kumpuavat miesvaltaisen maailman testosteroninkatkuisista lähtökohdista. Sen sijaan naissankareiden representaatioista pitäisi paistaa läpi naisurheilun arvostus. Naisurheilijat ansaitsevat osakseen sankaritarinoita, jotka korostavat heidän urheilusankaruuttaan. Jos naisurheilusankarin representaatiot eivät keskity hänen urheilutaitoihinsa vaan esimerkiksi kokkaus- tai lapsenhoitokykyihin siinä missä miessankarin mittarina käytetään hänen kykyään heittää pitkälle tai lyödä kiekko maaliin, ei tällä voi olla olematta vaikutuksia siihen, miten naisurheilu nähdään ja miten sitä arvostetaan yhteiskunnassa. Saati siihen, miten naisurheilijat itse näkevät oman asemansa.

Suomessa naisurheilusankarin esittämistä tiedotusvälineissä ovat tutkineet jo esittelemäni Riitta Pirinen ja Kalle Virtapohja, joista jälkimmäinen tosin tutki pääasiassa miesurheilusankareita. Oma tutkimukseni on joiltain osin melko lähellä Pirisen väitöskirjaan kuuluvaa artikkelia Lammin likka heitti kultaa, mutta Tohmajärven karhu pelasti Suomen maineen: Sukupuoli

sanomalehtien urheilusivuilla (1999). Pirisen artikkelissa ja omassa tutkimuksessani on jopa yksi sama tutkimuskohde, Heli Rantasen olympiakullan uutisointi. Oma tutkimukseni keskittyy enemmän nimenomaan naisurheilusankaruuden rakentumisen mekanismeihin, kun taas Pirinen tutki sitä, millaisena naisten urheilu ja naisurheilija näyttäytyvät Rantasen olympiakullasta kirjoitettujen lehtijuttujen kautta. Pirisen tutkimukselliset lähtökohdat ovat sosiologiassa, omani taas tiedotusopin puolella. Satu Mäkelä-Nummelan olympiakullan uutisoinnin mukaan ottamalla saan paitsi toisen esimerkin laajentamaan käsitystä naissankarista myös ajallista perspektiiviä urheilujournalismin käytäntöjen tarkasteluun. Rantanen voitti keihäskultansa vuonna 1996, Mäkelä-Nummela ampui trap-kultaa kesällä 2008. Arsi Harjun vuoden 2000 kuulakullan uutisointia en tutki pelkästään verratakseni miessankarin representaatioita naissankareiden vastaaviin, vaan myös testatakseni aiempien tutkimusten urheilusankarikuvia ja omia hypoteesejani tämän aineiston tarjoamiin representaatioihin.

Tutkimuskysymykseni rakentuvat porrastetusti siten, että ensimmäinen kysymys on yleisempi pääkysymys ja kysymykset kaksi ja kolme ovat pääkysymystä tutkimuskohteiden kautta tarkentavia alakysymyksiä.

1. Miten sukupuoli näkyy urheilusankaruuden rakentumisessa suomalaisessa urheilujournalismissa?
2. Millaisia ovat suomalaislehtien rakentamat sankaritarinat naisolympiavoittajista, Heli Rantasesta ja Satu Mäkelä-Nummelasta?
3. Miten naisolympiavoittajien sankaritarinat eroavat miesolympiavoittaja Arsi Harjun sankaritarinasta?

4. Tutkimuksen lähtökohdat

4.1. Tutkimuksen konteksti

Tutkimukseni konteksti on urheilujournalismi, jota tarkastelen feministisen urheilututkimuksen viitekehyksestä. Tutkin urheilujournalismissa tuotettuja representaatioita peilaten niitä naisten asemaa yhteiskunnassa käsittelevään tieteelliseen keskusteluun ja sen teorioihin.

Urheilujournalismi on feministisen tutkimuksen kannalta oleellinen tutkimuskenttä sen vuoksi, että urheilu on maskuliininen ja mieskeskeinen instituutio, eikä urheilujournalismi kaikessa konventionaalisuudessaan ole vuosien varrella ainakaan naisten asemaa edistänyt. Näen urheilujournalismin paitsi miehisenä linnakkeena, myös tarinankertojien asemapaikkana. Urheilussa on voimakkaat draaman, viihteen ja tarinallisuuden elementit jo sisäänkirjoitettuna, joten ymmärrettäväsi myös urheilujournalismi tukeutuu näihin seikkoihin (Virtapohja 1998, 84–87). Urheilujournalismin tarinat ovat usein sankaritarinoita. Ne koostuvat representaatioista, jotka eivät niinkään kuvaa todellisuutta sellaisenaan, vaan ovat aktiivisesti luomassa sitä. Niinpä urheilun sankaritarinaa ei urheilujournalismin representaatioista erillisenä konseptina ymmärrettynä ole olemassa. Urheilusankari tämän tutkimuksen kontekstissa on urheilujournalismin luomus.

Loogisin paikka, josta urheilujournalismin esittämiä sankaritarinoita kannattaa lähteä etsimään, on maailman suurin urheilutapahtuma, kesäolympialaiset. Olympiavoittajat ovat urheilun suurimpia sankareita (Pirinen 2006, 45). Vaikka nykyaikaisten olympialaisten isäksi kutsuttu paroni Pierre de Coubertin (s. 1.1.1863-k. 2.9.1937) näkikin luomuksensa miehisen kanssakäymisen ja kilvoittelun näyttämönä, johon naiset voivat osallistua feminiinisin kädentaputuksin suosiotaan osoittaen, on olympialaisista sittemmin muodostunut sikäli tasa-arvoinen tapahtuma, että vuonna 1991 tehdyn päätöksen mukaisesti jokaisen uuden olympialaisten ohjelmaan lisättävän lajin tulee sisältää niin miesten kuin naisten kilpailun (Bernstein & Galily 2008, 176–177). Tasa-arvoisuuden ihanne näkyy myös olympialaisiin liittyvän urheilujournalismin puolella siten, että siinä missä naisurheilijat ja naisten urheilu joutuvat marginalisoiduksi urheilujournalismissa yleensä, olympialaisten yhteydessä naiset ovat

yltäneet muutamissa viime kisoissa määrällisesti lähes tasapuoliseen medianäkyvyyteen miesten kanssa. Tosin määrällinen tasa-arvoisuus ei takaa sitä, että naisurheilijoiden käsittely olisi myös laadullisesti tasapuolista miehiin verrattuna. (Bernstein 2002; Scranton & Flintoff 2002; Toohey 1997; Macey 2005.)

4.2. Tutkimusaineisto

Valitsin tutkimuskohteikseni kolmesta suomalaisesta olympiavoittajasta, Heli Rantasesta, Arsi Harjusta ja Satu Mäkelä-Nummelasta, kirjoitetut lehtijutut kahdesta suomalaisesta sanomalehdestä, Helsingin Sanomista ja Iltalehdestä. Rantanen voitti keihäänheiton olympiakultaa Yhdysvaltain Atlantassa järjestetyissä kisoissa vuonna 1996, Harju voitti kuulantönnön kultamitalin Australian Sydneyssä vuonna 2000 ja Mäkelä-Nummela ampui trapin olympiakultamitalistiksi Kiinan Pekingissä vuonna 2008. Tutkimuskohteiden aikaväli on pitkähkö lähinnä siksi, että kesäolympialaiset järjestetään vain joka neljäs vuosi, eikä suomalaisten menestys kisoissa ole ollut mitenkään ylitsevuotavaa. Valitsemani urheilijat ovat tuoneet kolme Suomen neljästä kesäolympialaisten kultamitalista aikavälillä 1996–2008. Talviolympialaisten kultamitalistit rajasin pois siksi, että näen kesäolympialaisten laajuuden ja arvostuksen merkittävästi talvikisoja suuremmaksi, ja näin ollen kesäkisojen olympiavoittajat suurempina urheilusankareina.

Suurin syy lehtivalintoihini, eli Helsingin Sanomiin ja Iltalehteen päättymiseen, on se, että ne ovat isoja, laajalti ympäri Suomen luettuja lehtiä. Niiden välityksellä kerrotut tarinat tulevat luetuksi ja saavuttavat siten suuren merkitysarvon. Helsingin Sanomat asiakeskeisenä päivälehtenä ja Iltalehti viihdepainotteisempina iltapäivälehtenä ovat keskenään riittävän erilaisia, jotta tutkimukseni välittämä kuva suomalaisesta urheilujournalismista ei jää liian yksiuotteiseksi. Iltasanomat on itse asiassa Suomen kahdesta iltapäivälehdestä lukijamäärillä mitattuna suurempi, mutta sillä on Helsingin Sanomien kanssa yhteinen kustantaja, Sanoma News, mikä sai minut valitsemaan Iltalehden. On toki huomioitava, että molemmat valitsemani lehdet edustavat melko Helsinki-keskeistä näkemystä, mutta toisaalta niitä luetaan laajalti myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja ne edustavat siksi paremmin koko Suomea kuin esimerkiksi

kaksi sattumanvaraisesti valittua maakuntalehteä. Alkuperäinen tarkoitukseni oli ottaa mukaan vielä kolmas lehti, Pohjois-Pohjanmaan maakuntalehti Kaleva, mutta havaitsin aineistoa läpikäydessäni, että jo kahden lehden kolmea olympiavoittajaa käsittelevät jutut ovat riittävän laaja ja sisällöllisesti kattava otos tutkimuskohteestani. Helsingin Sanomat ja Iltalehti ovat myös siinä mielessä perusteltuja valintoja tutkittaviksi lehdeksi, että ne lähettävät olympiakisoihin useita omia toimittajiaan, jolloin juttuja tutkittaessa välttyään siltä, että analysoitavaksi tulee samoja Suomen Tietotoimiston laatimia juttuja eri lehtien sivuilta.

Tutkin kaikkien kolmen olympiakultamitalistin representointia Helsingin Sanomien ja Iltalehden sivuilla voittopäivästä lähtien siihen saakka, että heitä käsittelevien juttujen virta loppui. Tämä tapahtui keskimäärin parin viikon päästä voittopäivän jälkeen, kun urheilija oli saapunut takaisin kotimaahan. Ennakkojuttuja en ottanut analyysiini mukaan, sillä rajaan urheilujournalismin tuottaman sankaritarinan alkamaan voittopäivästä, koska näen urheilusankaruuden yhtenä kriteerinä yhteisön hyväksynnän ja arvostuksen ansaitsemisen kilpailukentällä saavutetun suurvoiton kautta. Perinteisessä sankaritarinassa voitto on vasta tarinan huipennus, mutta urheilujournalismissa sankaritarinan rakentuminen aktivoituu vasta tosielämän menestyksestä. Urheilujournalismille sankaria ei siis ole ennen menestystä, eikä urheilujournalismin yleisölle ole sankaritarinaa ennen kuin media sen heille välittää. Esimerkiksi ennen olympiavoittoaan melko tuntemattomasta Satu Mäkelä-Nummelasta ei ennakkojuttuja suomalaisissa sanomalehdissä juuri edes ollut. Otin analyysiini mukaan kaikki käsiteltäviä olympiavoittajia koskevat jutut riippumatta siitä sijaitsivatko ne lehden urheilusivuilla vai jossain muualla. Periaatteessa tutkiini representaatioihin kuuluvat myös juttuihin liittyvät kuvat, mutta todellisuudessa kuvien analysointi jää tutkimuksessani melko mitättömään rooliin johtuen siitä, että keskityn pääasiassa urheilujournalismissa käytettyyn kieleen. Yhteensä juttuja aineistooni kertyi 98 kappaletta, joista 32 käsitteli Heli Rantasta, 37 Arsi Harjua ja 29 Satu Mäkelä-Nummelaa. Iltalehden juttuja aineistossa on noin kaksi kolmasosaa (65). Helsingin Sanomien juttujen (33) vähäisempi määrä selittyy pitkälti sillä, että sen jutut ovat merkkimäärällisesti pidempiä, kun taas Iltalehdelle on tyypillisempää palastella juttuja pienempiin osiin.

4.3. *Metodi*

Etsin feministisen urheilututkimuksen viitekehukseen tukeutuvan lähiluvun avulla teksteistä sellaisia representaatioita, joiden avulla rakennetaan tarinaa urheilusankarista. Pyrin toisaalta ottamaan huomioon myös representaatiot, jotka ikään kuin sotivat perinteisiä sankaritarinarepresentaatioita vastaan. Sen, mitä sankaritarinalla ymmärrän, pohjautuu jossain määrin aiemmin esittelemiini Kalle Virtapohjan ja Jennifer Hargreavesin mallinnuksiin, mutta pyrin myös määrittämään sankaritarinaa nimenomaan tämän tutkimuksen kontekstissa tukeutumalla grounded theory -perinteeseen. Grounded theorylla tarkoitetaan menetelmää, joka on induktiivisesti johdettu itse tutkimuksesta. Siinä lähestytään tutkimuskohdetta aineistolähtöisesti, ilman ennalta määrättyä teoreettista mallia. Toisin sanoen grounded theoryssa lähdetään liikkeelle spesifistä havaintojoukosta ja liikutaan kohti yleistettävämpää teoriaa. Tällä pyritään välttämään tutkimuksen kaavoittumista liikaa ennalta valittuun teoriamalliin, jonka toimivuuden todisteluksi varsinaisella analyysillä on uhkana joutua. Sen sijaan edetään aineiston ehdoilla, ja annetaan sen puhua puolestaan. (Strauss & Corbin 1990, 23.)

Strauss ja Corbin (1990) ovat jakaneet grounded theoryn analyysin kolmeen vaiheeseen: avoimeen koodaukseen, akselikoodaukseen ja selektiiviseen koodaukseen. Avoimessa koodauksessa tutkittavaan ilmiöön liittyviä osia kategorisoidaan ja nimetään tarkoituksena järjestää ja järjeistää tutkimuskohdetta. Akselikoodauksessa (axial coding) ryhdytään vetämään avoimessa koodauksessa tehtyjen kategorisointien välille yhtymäviivoja ja tällä tavoin luodaan uusia luokituksia aiempien luokkien keskinäisen vertailun avulla. Selektiivisessä koodauksessa irtonaiset langat vedetään lopullisesti yhteen niin kutsutuksi ydinkategoriaksi (core category), jota voidaan nimittää grounded theoryn lopputuotoksena syntyväksi teoriaksi. Aiemmin tehdyt kategoriset luokitukset suhteutetaan ydinkategorian, eräänlaisen lopullisen tarinankulun, kanssa. Nämä kolme esiteltyä tutkimusvaihetta eivät automaattisesti seuraa kronologisesti toisiaan, vaan voivat olla osin päällekkäisiä, ja aiempaan tutkimusvaiheeseen voidaan palata vielä tutkimuksen edetessä. (emt., 57–142.)

Omassa analyysissäni on Straussin ja Corbinin mallin mukaan kolme vaihetta, mutta niitä ei voi

yksi yhteen palauttaa avoimeen koodaukseen, akselikoodaukseen ja selektiiviseen koodaukseen. Ensimmäisessä vaiheessa kävin aineiston juttuja läpi ja jaottelin niistä esiin nousevia representaatioita sen mukaan, käsiteltiinkö niissä itse kilpailua, urheilijan persoonallisuutta, urheilijan yksityiselämää vai muiden toimijoiden roolia olympiavoitossa. Hieman vastaavanlaista menetelmää ja luokittelua aineiston sisään pääsemiseksi käytti myös Riitta Pirinen väitöskirjassaan (emt. 2006, 30–32) sekä sitä edeltävissä artikkeleissa. Hänen luokituksensa olivat itse kisa sekä urheilijan yksityiselämää koskevien representaatioiden kohdalla yhtenevät oman tutkimukseni kanssa, mutta siinä missä itse valitsin kahdeksi muuksi luokaksi urheilijan persoonallisuutta sekä muiden toimijoiden roolia koskevat representaatiot, Pirisen kaksi muuta luokkaa olivat urheilijan ulkoista olemusta sekä kyseessä olevaa urheilutapahtumaa yleisemmin käsittelevät tekstikohdat. Olin ennen varsinaista ensimmäistä analyysikierrosta lukenut aineistoni kertaalleen läpi ja vedin sen perusteella suuntaviivoja omiin luokituksiini. Sekä omilla että Pirisen luokituksilla aineistosta kuin aineistosta jää varmasti joitain asioita huomiotta, mutta yritin seuraavien kahden analyysikierroksen aikana täyttää aukot.

Toisella analyysikierroksella pidin aiemmat luokitukset, mutta pyrin täydentämään ja tarkentamaan niitä sekä luomaan aukkokohtiin kokonaan uusia tekstikohtaluokituksia. Siinä mielessä oma toinen analyysikierrokseni eroaa Straussin ja Corbinin mallintamasta akselikoodauksesta, että siinä tarkoitus on spesifejä luokkia yhdistelemällä luoda yleisempiä kategorioita. Analyysini akseli- ja avoimen koodauksen vaiheet ovatkin sikäli lomittaiset, että kategorisointia tapahtuu sekä yleisempään että spesifimpään suuntaan. Yksityisen piiri -luokituksen rinnalle loin luokan, johon laitoin tekstikohdat, joissa käsiteltiin olympiavoittoa urheilijan yhteisön, lähinnä kotikunnan kannalta. Urheilijan persoonallisuutta käsittelevien representaatioiden lisäksi tein luokituksen urheilijan niin sanottuja sankariominaisuuksia käsitteleville representaatioille. Näitä saattoivat olla esimerkiksi urheilijan hyveellisyyttä ja pyyteettömyyttä, mutta toisaalta myös hänen kylmäpäisyyttä ja kilpailijaluonnetta korostavat representaatiot. Muiden toimijoiden roolia käsittelevän luokituksen jaoin valmentajan roolia, muiden mieshenkilöiden roolia sekä muiden naishenkilöiden roolia käsittelevien representaatioiden mukaan.

Kolmannella ja viimeisellä analyysikerroksellani, jota grounded theoryn pohjalta voi kutsua selektiiviseksi koodaukseksi, nostin kolmesta tutkimuskohteestani, Rantasen, Harjun ja Mäkelä-Nummellan olympiakultautisoinneista, esiin kullekin ominaisia piirteitä. Analyysini ydinkategorioiksi muodostuivat näin sankaritarinat. Löytämiäni sankaritarinaa pönkittäviä representaatioita olivat vaikeuksista voittoon-, altavastaajan asemasta voittoon- sekä kansakunnan pelastaja -esitykset. Sananvalintatasolla kiinnitin erityishuomioita adjektiiveihin, joilla urheilijaa (tai esimerkiksi hänen valmentajaansa) kuvaillaan. Heli Rantasen kohdalla kiinnitin huomiota valmentaja Leo Pusan roolia korostaneisiin representaatioihin, Arsi Harjun kohdalla hänen niin sanotun hyvän miehen statusta pönkittäviin representaatioihin ja Satu Mäkelä-Nummellan kohdalla hänen kotiäiteyttään korostaviin representaatioihin.

Se, mitä asioita luokituksillani ja muilla valinnoillani aineistosta nostan esiin ja painotan, muokkaa luonnollisesti tutkimustani merkittävästi ja tekee siitä korostetusti nimenomaan minun tekemäni tutkimuksen. Jos joku muu tarttuisi samaan aiheeseen, samasta näkökulmasta ja samoin työkaluin, saattaisi lopputulos olla jossain määrin eriävä omastani, mutta näkisin tämän enemmän laadullisen tutkimusperinteen yleisenä ongelmana kuin juuri tämän tutkimuksen kompastuskivenä. Grounded theoryn yksi iso ongelma on se, että kun annetaan aineiston puhua, eikä tukeuduta ennalta määrättyyn teorianmalliin, saattaa tutkimuksen yleistettävyyks kärsiä. Käyttämäni analyysimenetelmän avulla sain silti aineistoon tiukan ja kokonaisvaltaisen otteen.

5. Analyysi

Analyysi on jaoteltu viiteen osaan. Ensimmäisessä osassa käyn läpi itse kilpailua käsittelevät representaatiot kunkin kolmen tutkimuskohteen osalta. Toisessa osassa keskityn analysoimaan niitä aineiston osia, jotka käsittelevät urheilijan ja hänen yhteisönsä välistä suhdetta, oli tuo yhteisö sitten koko Suomen kansa tai kotikunnan väki. Kolmannessa osassa käyn läpi representaatiot, jotka käsittelevät urheilijan yksityiselämää. Neljäs osa puolestaan painottuu urheilijan persoonallisuuden ruotimiseen. Analyysin viidennessä ja viimeisessä osassa puin sitä, miten aineistossa käsitellään urheilijan matkaa olympiavoittajaksi. Näihin viiteen analyysiosioon

uskon saaneeni tiivistettyä kaiken oman tutkimukseni kannalta oleellisen materiaalin tutkimusaineistostani.

5.1. Itse kilpailu

5.1.1. Heli Rantanen – luu kurkkuun

Heli Rantasen voittaman keihäänheiton olympiafinaalin uutisoinnissa ei rakenneta draaman kaarta, vaan keskitytään hehkuttamaan, miten Rantanen näytti jo ensimmäisellä heitollaan kuka on kilpailun ykkönen: "Rantanen ratkaisi kisan avausheitollaan. Ennätystulos 67,94 vei muilta uskon, ja kulta irtosi reilun kahden metrin erolla." (HS 29.7.1996 Olympiavoittaja aikoo pysyä tavallisena Lammin likkana) Rantasen ensimmäinen heitto "masensi pahimmat vastustajat", "mursi vastustajan selkärangan", "ajoi muut liikaan yrittämiseen", "vei muilta uskon" ja "kilpasiskoilta jalat alta" sekä laittoi "luun kurkkuun vastustajille". Itse kilpailusta kerrottaessa Rantanen kuvataan perinteisenä, niin henkisesti kuin fyysisesti voimakkaana sankarina (Hargreaves 2000, 1-2). Näin hän ottaa paikkansa suomalaisten keihäsperinteiden jatkajana ja tulee verratuksi aiempiin (mies)sankareihin.

"Rantanen ratkaisi kullan samaan tapaan kuin Kimmo Kinnunen Tokion MM-kisoissa 1991 eli muilta jauhot suuhun saaneella avausheitolla. Kinnunen tuuletti aikanaan rajusti, mutta Rantanen intoutui vain lyhyeen riemunpurkaukseen." (HS 29.7.1996 Heli Rantasella lennokas kultariemu)

Rantasen todetaan olevan kilpailussa elämänsä vireessä. Sankarin ominaisuuksiin kuuluu venyä tiukassa paikassa parhaimpaansa ja ylikin siitä, kuten Lasse Virén voittaessaan 10 000 metrin juoksun olympiakultaa Münchenissä 1972 huolimatta siitä, että kaatui matkalla (Virtapohja 1998, 198). Suomalainen urheilusankari on vain ani harvoin lajissaan niin ylivoimainen, että niin sanottu rutiinisuuoritus riittää hänelle voittoon. Suomalaiselle urheilijalle on tyypillistä iskeä altavastaajan asemasta.

"Hän heitti uransa komeimman sarjan, jonka ensimmäinen heitto masensi jo pahimmat vastustajat." (IL 29.7.1996 Heli pääsi hampurilaiselle)

"Finaalin avausheitto suuntautui likimain ihanteelliselle lentoradalle, ja vaikka veto ei ollut yhtä hyvä kuin karsintaheitossa, mittaa kertyi niin, että kilpasiskoilta menivät jalat alta." (HS 29.7.1996 Heli Rantasella lennokka kultariemu)

Rantasella on koko ajan tilanne kontrollissa. Hän ei hermoile, sillä kaikki sujuu ennalta määrätyn suunnitelman mukaan. Tämä kertoo hänen henkisestä vahvuudestaan.

"Itsepäisyyttä yhtenä vahvoista puolistaan pitävä Heli Rantanen repäisi keihään olympiakultaa tuoneen heittonsa suunnitelmansa mukaisesti heti ensi kierroksella." (HS 29.7.1996 Heli Rantasella lennokka kultariemu)

Jos Rantanen esitetään tilanteen hallitsijana ja viilipyttymäisen viileänä sankarina, ei muista kilpakumppaneista voi sanoa samaa. Kun Rantanen kiskaisee ensimmäisellään voittoheiton 67,94, pahin haastaja ja suurin voittajasuosikki, Romanian Felicia Tilea pukee "pelästymisensä kimeäksi kiljahdukseksi" (IL 29.7.1996 Heli pääsi hampurilaiselle). Kun muiden kisaajien konseptit sekoavat Rantasen rajun aloituksen johdosta, muistuttaa kilpailu Helsingin Sanomien toimittajan mukaan välillä "enemmän tikanheittoa kuin taistelua olympiamitaleista" (HS 29.7.1996 Heli Rantasella lennokka kultariemu). Niin hyvin kuin Rantanen kisassa omasta osuudestaan suoriutuukin, niin uutisoinnin perusteella vaikuttaa siltä, että iso syy Rantasen olympiavoittoon on myös siinä, että kisa jää heikkotasoiseksi. Myös Riitta Pirinen on havainnut omissa tutkimuksissaan saman naisurheilijoiden epäonnistumisiin ja kisan heikkotasaisuuteen keskittyvän trivialisoinnin keinon (emt. 1999, 36).

"Rantasen kisaa helpotti paitsi nopea onnistuminen, myös kovimpien kilpakumppanien epäviireisyys. Natalia Shikolenko, Felicia Tilea ja Steffi Nerius putosivat kolmelta viimeiseltä kierrokselta. Shikolenko jopa nolosti, kun parhaiten lähtenyt heitto osui stadionin yllä kameraa ohjeilevaan vaijeriin. Valkovenäläinen sai uuden heiton, mutta se jäi lyhyeksi." (HS 29.7.1996 Paras paikka kovakuntoiselle)

5.1.2. Arsi Harju – niukasti mutta ansaitusti

Arsi Harjun Sydneyn kuulakullan uutisoinnissa rakennetaan draamaa eräänlaisella Daavid vastaan Goljat -representaatiolla, jossa "pienen maan peikkomainen mies" (IL 23.9.2000 Suomalainen huivipää oli yleisön suosikki) taistelee yksin kolmea "jenkkimörssäriä" (HS 23.9.2000 Kultamitali kuin taivaan lahja) vastaan. Sankarille ei tarinan alussa anneta suuremmin mahdollisuuksia, jolloin saavutettu voitto nousee yllättävyydessään entistä suurempaan arvoon (Karvonen 1988, 42).

"Harjun onnistumista miehuuskokeessaan todistaa sekin, että hän joutui yksinään torjumaan kolmen vahvan jenkkimörssäriin uhkan. Muilta Euroopan työntäjiltä ei tullut tippaakaan tukea." (HS 23.9.2000 Kultamitali kuin taivaan lahja)

Kyse on miehuuskokeesta, jonka läpäistessään sankarista tulee yhteisönsä hyväksymä ja palvoma (Karvonen 1988, 34). Vaikka Sydneyn kuulakisan tulostaso jää Heli Rantasen voittaman Atlantan keihäsfinaalin tapaan vaatimattomaksi (Harjun voittotulos 21,29, kun Yhdysvaltain Adam Nelsonin kauden kärkitulos maailmassa vuonna 2000 oli 22,12), keskitytään uutisoinnissa tuloksellisen vaisuuden sijaan kilpailun kihelmöivään jännitykseen ja tiukkuuteen.

"Harju otti komeasti kultamitalin kuulantyyntönsä tuloksella 21.29. Erot kilpailussa olivat pieniä mutta riittäviä. Toiseksi sijoittunut Adam Nelson jäi Harjusta kahdeksan sentin ja kolmanneksi työntänyt John Godina yhdeksän sentin päähän." (HS 23.9.2000 Arsi Harjusta Sydneyn kuularingin kuningas)

Harju ei Rantasen tapaan laita kilpakumppaneilleen luuta kurkkuun, vaan hänen kohdallaan sankaruus rakennetaan tiukan ja dramaattisen kilpailun voitoksi kääntämisen kautta. Hänen voittonsa ei siis perustu ylivoimaan, vaan sinnikkyyteen ja venymiseen tiukassa paikassa. Draamallisuus on Harjun sankaritarinassa Rantasen vastaavaa suuremmassa roolissa. Vaikka yhdysvaltalaiset jäävät kauaksi kauden parhaistaan, ei Harjun voittoa merkityksellistetä muiden epäonnistumisten kautta. Kirjoituksissa todetaan parhaan miehen voittaneen, kuten kakkoseksi sijoittunut Adam Nelson auliisti myöntää:

"Kilpakumppaneilleen hän oli yllättävä mutta tervetullut tulokas lajin huipulle. Kauden kovinta tulosta 22,12 hallussaan pitävä amerikkalainen Adam Nelson tunnusti rehdisti hävinneensä päivän parhaalle miehelle. – Harju ansaitsi ehdottomasti voittonsa. Hän oli paras aamulla ja illalla, kehui Nelson, joka hävisi Harjulle täpärät kahdeksan senttiä." (IL 23.9.2000 Suomalainen huivipää oli yleisön suosikki)

Harjua ei nosteta pelkästään suomalaisten sankariksi, vaan todetaan myös kilpakumppanien ja Sydneyn yleisurheilustadionin australialaisyleisön ottaneen hänet suosikikseen. Tällä korostetaan sitä, että Harju on tarinan hyvä sankari, joka lähestulkoon käännäyttää vastustajansakin puolelleen (Karvonen 1988, 38; Virtapohja 1998, 18).

"Arsi Harju oli Stadium Australian lähes satatuhantisen yleisön ehdoton suosikki kuulafinaalissa. Suomalainen huivipää sai katsomon kannustuksen osakseen ilman, että hänen olisi tarvinnut sitä kosiskella." (IL 23.9.2000 Suomalainen huivipää oli yleisön suosikki)

Harjun voitto on yllätys, mutta suomalaisjournalistien kynien kautta ei pääse ilmoille epäilystä voiton mahdollisesti epäpuhtaista taustoista. Sen sijaan epäilykset kohdistetaan muihin kilpailijoihin, joiden tulostasot - jälleen kerran - romahti juuri kauden tärkeimmässä kilpailussa. Oma, hyvää edustava sankari ei joudu kyseenalaistetuksi, koska se ristiriitaistaisi Harjun puhtoista sankarikuva.

"Testaajien läsnäolon huomaa myös kuulan tuloksista. Jenkit joutuivat tinkimään kauden

parhaista tuloksistaan, samoin suurin osa eurooppalaisista. Arsi Harju oli ainoa, joka nosti profiiliaan ja tulostasoaan. Hänen kultamitaliaan kelpaa juhlia. Siinä on paljon samaa viehätystä kuin kahden ruotsalaisen ampujan kultamitaleissa. Molemmat ovat tulleet villillä kortilla." (HS 23.9.2000 Kultamitali kuin taivaan lahja)

Harjun voitto ei myöskään ole onnekas, vaan tulee päivän parhaan tekniikan ja henkisen kantin yhdistelmän myötä. Todellinen sankari ei voita tuurilla, oli mestaruus sitten kuinka yllättävä tahansa. Etenkin suomalaisessa sankarimyytissä sankaruus on ansaittava kovalla työllä, jossa mitään ei jätetä sattuman varaan (ks. Virtapohja 1998, 124).

"Mahtavaa, Arsi! Olympiakulta tuli suoraan superyllätyssektorista, vaikka oma ennätys aamun karsinnassa herätti jo toiveita. Eikä voitto ollut onnenkantamoinen, vaan loistavan sarjan ansiota." (IL 25.9.2000 Kahden kullan kolmikko ja Hirvi ainoita kolmen kengurun sankareita)

5.1.3. Satu Mäkelä-Nummela – tynesti farkut jalassa

Satu Mäkelä-Nummelan voittaman trap-kisan kulkua ei läpikäydä Iltalehden ja Helsingin Sanomien sivuilla kovin kattavasti. Rantasen ja etenkin Harjun voittokisoja kerrataan huomattavasti yksityiskohtaisemmin. Trap-kisan uutisoinnissa korostuneet asiat ovat Mäkelä-Nummelan tyyneys ja rauhallisuus kisan aikana sekä hänen tiukassa paikassa tekemä olympiaennätys.

"Kullan ampui Satu Mäkelä-Nummela, 37, trapissa olympiaennätyksellä 91 (70+21)." (HS 12.8.2008 Viimeinen laukaus sinetöi olympiavoiton)

"Hän ei vilkaissut kilpailun aikana kertaakaan tulostaululle toisin kuin pahin uhkaajansa Slovakian Zuzana Stefecekova. – Vasta viimeisen laakin jälkeen katsoin taululle ja ajattelin, että ei voi olla totta. Kyllä siinä alkoi melkoinen tunnekuuhu, kahden pisteen erolla voiton vienyt Mäkelä-Nummela muistelee. Sitä ennen sisupussi oli ollut aivan rauhallinen, sillä: – Mulla ei

ollut mitään hävittävää. Finaalipaikka oli haaveeni, ja se oli toteutunut." (IL 12.8.2008 RÄVÄKKÄ KULTA)

Itseään-toistavan ammutakilpailun yksityiskohtainen kertaaminen lehtien sivuilla ei välttämättä ole erityisen mielekäästä, mutta huomioitavaa on, että aineiston jutuissa ei esimerkiksi juurikaan edes mainita Mäkelä-Nummelan kilpakumppaneita. Hopeanainen Stefecekova nousee muutaman kerran esiin, mutta pronssia voittanut Yhdysvaltain Corey Cogdell mainitaan aineiston jutuissa vain kerran (IL 12.8.2008 faktalaatikossa Satu Mäkelä-Nummelan kisapäivä), muita finaalin osanottajia ei kertaakaan.

Silloin kun kilpailua kerrataan, on painotus usein muualla kuin itse urheilemisessä. Periaatteessa ammuttaa voi harjoittaa korkeimmalla huipputasollakin vaatteissa kuin vaatteissa, mutta silti Mäkelä-Nummelaä käsittelevässä uutisoinnissa kommentoidaan muutamaan otteeseen sitä, että orimattilalaisampuja voitti kultamitalinsa farkut jalassa. Yksi keinoista, joilla tiedotusvälineissä on tutkimusten mukaan trivialisoitu naisurheilijoita ja naisten urheilua, on keskittyminen itse urheilun sijaan naisurheilijoiden ulkonäköön tai, kuten tässä tapauksessa, vaatetukseen (Pirinen 2006, 50–51). Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että myös Arsi Harjun kuulakullan uutisoinnissa nostettiin esiin hänen käyttämänsä vaaleanpunainen huivi, jolle annettiin kirjoituksissa talismaaninen arvo. Ehkä myös Mäkelä-Nummelan farkuista pyritään luomaan onnenkalumaista mielikuvaa.

"Mutta Satu Mäkelä-Nummelan harvinaisuudet eivät pääty tähän. Ensinnäkin: hän voitti kultansa farkut jalassa. Siihen ei moni urheilija pysty, mutta vilukissaksi tunnustautuva Mäkelä-Nummela käyttää niitä lähes aina kisoissa." (IL 12.8.2008 RÄVÄKKÄ KULTA)

5.2. Yhteisönsä jäsen

5.2.1. Rantanen – suomalainen ja lammilainen

Heli Rantasen keihäänheiton olympiakullan uutisoinnin yhteydessä kansallisuus ei nouse korostuneeseen asemaan. Rantasta ei nosteta Suomen olympiamaineen pelastajaksi, vaikka hänen kultamitalinsa jäi ainoaksi suomalaisvoitoksi Atlantan kisoissa 1996. Joitain kansallismielisyyttä henkiviä esitystapoja aineistosta silti löytyy. Esiin nostetuksi tulee myös se, että Rantanen oli vasta järjestyksessään toinen kesäkisojen suomalainen naisolympiavoittaja.

"Heli Rantanen piti Suomen kultakannassa ja löi upealla tavalla puumerkkinsä suomalaisen keihäänheiton kunniatauluun. Pelasti suomalaisen yleisurheilun kunnian." (IL 5.8.1996 Helistä Leijonien Leijona)

"Rantasesta tuli kaikkien aikojen ensimmäinen kesäkisojen suomalainen yleisurheiluvoittaja. Sylvi Saimo voitti melonnassa kultaa Helsingissä 1952. Yleisurheilumitaleitakaan suomalaisilla naisyleisurheilijoilla ei ole monta. Edelliset ovat myös keihäästä: Kaisa Parviainen Lontoossa hopeaa ja Tiina Lillak Los Angelesissa myös hopeaa." (HS 29.7.1996 Heli Rantasella lennokka kultariemu)

Heli Rantasen suomalaisuus ja merkitys Suomen kansalle nostetaan esiin hieman kierrellen, muiden seikkojen yhteydessä. Esimerkiksi suomalaisten olympiavoittajien kunniaksi televisiossa ja radiossa kajautettavan Porilaisten marssin kautta: "Kultainen aamuaurinko yhtyy ensimmäisen suomalaisvoittajan riemuun ja radiosta kajahtaa aamun pikkutunteina tutun marssin tahdit." (HS 29.7.1996 Kuljettaja tuulettaa auringon noustessa). Suomalaisuus tulee muutamaan otteeseen esiin myös Rantasen kotikunnan Lammin esiin nostamisen yhteydessä.

"Konnarin ala-asteen urheilutunneilla loistaneesta pikkutyöstä on yhdellä iskulla tullut kulta-Heli, Lammin kunnan ja koko Suomen yhteistä omaisuutta." (HS 1.8.1996 Rantasen paluu kaaosta ja kyyneliä)

Rantasen olympiavoiton uutisoinnissa huomattavasti heittäjän suomalaisuutta korostavia representaatioita yleisemmäksi nousevat representaatiot, joissa korostetaan hänen lammilaisuuttaan. Sankaritarinaa rakennetaan heittäjän pienen, Hämeenlinnan lähistöllä sijaitsevan kotikylän kautta. Tällä rakennetaan mielikuvaa vaatimattomista oloista ponnistavasta sankarista ja yhteisönsä pelastajasta (Pirinen 1999, 37; Pirinen 2006, 45). Jo otsikoissa Rantasen lammilaisuus korostuu: "Koko Lammi juhli olympiavoittajaansa" (IL 1.8.1996), "Olympiavoittaja aikoo pysyä tavallisena Lammin likkana" (HS 29.7.1996) ja "Koko Lammi otti voittajan vastaan" (HS 1.8.1996). Lukijan on helppo samaistua sankariin, kun tämän osoitetaan nousseen asemaansa ihan tavallisten ihmisten joukosta, ja mikä parasta, hän on kuin yksi noista tavallisista ihmisistä. Hän on korostetusti yksi lammilaisista, yksi meistä. (Virtapohja 1998, 58; Boon 2005, 304.)

"Lammilta on tiettävästi tulossa ainakin viisi bussilastillista kannattajia, jotka aikovat vielä tänä iltana viedä Helinsä Lammille kultajuhlaan." (IL 31.7.1996 Heli ei juokse rahan perässä)

"Lammin Osuuspankin lämpömittari näyttää 15 astetta. Punainen Massey & Ferguson -traktori rymistelee Mommilantietä Huovintielle. Ajokki pysäköi paikallisen maatalouskaupan edustalle. Samantien Heli Rantasta kuljettava auto kiittää vastakkaisesta suunnasta läpi Lammin keskustan." (HS 1.8.1996 Rantasen paluu kaaosta ja kyyneliä)

5.2.2. Harju – suomalainen ja perholainen

Arsi Harjun kuulakullan uutisoinnissa hänen suomalaisuutensa ja voiton myötä saamansa asema Suomen olympiamaineen pelastajana on hyvin esillä. Harju esitetään suomalaisten pelastajana siitä huolimatta, että samoissa Sydneyn kisoissa Suomi saavutti myös toisen kultamitalin purjehtijakaksikon Thomas Johanson–Jyrki Järvi tuomana. Purjehduskulta tuli tosin vasta pari päivää Harjun kuulakultaa myöhemmin, mikä ehkä selittää esimerkiksi Iltalehden etusivun ylitiökiitollisen vuodatuksen: "KIITOS ARSI!" (IL 23.9.2000).

"Arsi tunkeutui yhdessä päivässä kuulantyyntönnön valtiaaksi ja Suomen olympiamaineen pelastajaksi. Suomi on osallistunut kesäolympialaisiin nyt 22 kertaa ja aina on tullut kultaa. Nytkin, kiitos Arsin!" (IL 23.9.2000 KIITOS ARSI!)

Perisuomalaisen oloisen Harjun voittama kulta saa journalistit kohottamaan kansallisuushehkutustaan lähes talvisodallisiin mittoihin: "Kolme mitalia vuorokauden sisään oli tietysti Summan taistelujen veroinen voitto." (IL 25.9.2000 Arsi - kaljavatsainen Sinbad merenkulkija). Samaan innostuu Harju itsekin kuvaillessaan tunteitaan palkintopallilla: "Että mitä kävi mielessä. Jotenkin tuli mieleen, mikä nyt olisi oikea sana, kai Tuntematon sotilas on aika lähellä", Harju sanoi hetkeen sopivasti, kun Tuntemattomasta sotilaasta painetaan juuri uutta, alkuperäistä versiota." (HS 23.9.2000 Harju hurjana kuulan olympiavoittoon). Harjua nimitetään myös muun muassa "taistelijan perikuvaksi" (IL 30.9.2000 Olympialaista henkeä), ja todetaan, että "[r]akennusmies Arsi Harjasta Suomi saa pätevän Suomi-kuvan kiillottajan." (IL 25.9.2000 Arsi - kaljavatsainen Sinbad merenkulkija).

Kuten Heli Rantanen ja Lammi, myös Arsi Harju ja hänen kotikuntansa Perho tulevat vahvasti yhteenlinkitetyksi olympiakultautisoinnissa. Perho on reilun 3 000 asukkaan pohjalaispitäjänä sankaritarinan lähtökohtien kannalta vielä Lammiakin herkullisempi paikka. Siinä missä Rantanen profiloitiin lammilaisten sankariksi, piirretään Harjasta kuvaa enemmänkin perholaisena, joka olympiavoitollaan kohoaa koko kansan sankariksi.

"Suomalainen olympiaurheilu oli jo uppoamaisillaan surkeuden suohon, kun pelastajaksi nousi jyrävä mies Perhosta." (IL 23.9.2000 KIITOS ARSI!)

Perhon ja Harjun suhde kuvataan vuorovaikutukselliseksi. Perho on tukenut ja auttanut Harjua tämän matkalla olympiakultamitalistiksi. Harju puolestaan työskenteli Perhon kunnalle ja kaiken kukkuraksi toi kotikonnuilleen kunniaa olympiakullan muodossa. Vuorovaikutuksellisuus luo kuvaa siitä, että Harju ei ole pelkästään oman kyläyhteisönsä sankari, vaan pikemminkin kyläyhteisö on Harjun apuri tämän noustessa koko Suomen sankariksi.

"Piipahdin Arsi Harjun maailmassa kaksi vuotta sitten, lyhyellä vierailulla Perhon kunnassa, jossa silloin puuhattiin kuulantyoöntäjää Sydneyn olympiakisoihin. Kunnassa oli keksitty vähän vaisuksi osoittautunut idea valjastaa Harju kunnan maskotiksi, jolle kerättiin rahaa yhteiselle tilille." (HS 23.9.2000 Vakaa ja kunnollinen kuulamestari)

5.2.3. Mäkelä-Nummela – suomalainen ja orimattilalainen

Satu Mäkelä-Nummolan trap-kullan uutisoinnissa ei korosteta ampujan roolia kansakunnan maineen pelastajana, vaikka tämä voitti Suomen ainoan kultamitalin Pekingin kisoista. Kansallisen päätöksen vähäisyyteen saattaa osaltaan vaikuttaa yhtäältä se, että Mäkelä-Nummolan kulta tuli kisojen alkuvaiheessa, jolloin oli vielä toiveita kultatilin kohentumisesta, ja toisaalta se, että samana päivänä myös toinen ampuja, Henri Häkkinen, voitti pronssisen mitalin. Häkkisen pronssi ei niinkään vie Mäkelä-Nummolan kullalta huomiota, mutta jakaa sitä hieman. Kaksi samana päivänä saavutettua ammuntamitalia niputetaan uutisoinnissa useasti yhteen.

"Mutta sieltä ampujat vain kerta toisensa jälkeen tulevat. He ovat kolme vuotta olympiadista ihan piilossa ja ansaitsevat palstatilaa korkeintaan kotipaikkakuntiansa lehdissä. Ja olympialaisissa he palaavat median ristituleen viimeistään silloin, kun Suomen maine kesäkisoissa on taas kerran pelastettu." (IL 12.8.2008 Tavikset tekivät sen jälleen)

Mäkelä-Nummolan kohdalla nostetaan huomattavasti Heli Rantaseen liittyvää uutisointia selkeämmin esille se, että voittaja on nainen, ja että suomalaisen naisen voittama olympiakulta on äärimmäisen harvinainen. Helsingin Sanomissa asiaa selkeytetään faktalaatikolla, jossa esitellään kaikki suomalaiset kesäolympialaisten naismitalistit (yhteensä 6).

"Satu Mäkelä-Nummela liittyi vahvaan mutta harvalukuiseen joukkoon. Suomella oli ennen eilistä vain kaksi voittoa naisurheilijaa nykyisissä kesäkisalajeissa: meloja Sylvi Saimo ja keihäänheittäjä Heli Rantanen." (HS 12.8.2008 Viimeinen laukaus sinetöi olympiavoiton)

Mäkelä-Nummelan kotikunta Orimattila on selvästi pienemmässä roolissa uutisoinnissa kuin mitä Lammi oli Heli Rantasen tai Perho Arsi Harjun kohdalla. Vaikkei Mäkelä-Nummelakaan ole kotoisin mistään varsinaisesta suurkaupungista, on 15 000 asukkaan Orimattila ehkä sittenkin Lammia ja etenkin Perhoa epäromanttisempi paikka sankaritarinan alkukodiksi. Uutisoinnissa lähinnä vain todetaan Mäkelä-Nummelan olevan Orimattilasta kotoisin, ja että orimattilalaiset ovat hyvin ylpeitä historiallisesta kultamitalististaan.

5.3. Yksityiselämä

5.3.1. Rantanen – vain poikaystävä puuttuu

Heli Rantasen yksityiselämästä kirjoitetaan voittokisan jälkimainingeissa melko paljon. Lukijat saavat tietää muun muassa, että "Helillä on hyvä koulutus, oma talo ja iso asuntolaina" (IL 29.7.1996 Otsikko) ja että "[l]uonnossa samoilu, piirtäminen ja elokuvat tuovat vaihtelua" Rantasen elämään (HS 29.7.1996 "Duunari" asuu Onnenvuorella) ja vielä että "[s]airasteltuaan talvella hän pysyi pirteänä nimenomaan piirtämällä." (IL 29.7.1996 Helillä on hyvä koulutus, oma talo ja iso asuntolaina). Trivialiedoista huolimatta Rantanen jää yksityishenkilönä hieman etäiseksi, mikä toki saattaa olla heittäjän itsensä ja hänen taustajoukkojensa tietoinen ratkaisu. Esimerkiksi kultamitalistin läheisistä vain ani harva tulee mainituksi, saati sitten tarkemmin esitellyksi, ellei lasketa valmentaja Leo Pusaa, jonka roolia ruodin tarkemmin tuonnempana.

"Heli Rantanen, 26, kiittelee kultamitalistaan paitsi valmentajaansa Leo Pusaa, myös taustajoukkojaan, joihin tärkeinä lenkkeinä kuuluvat vanhemmat ja ystävät sekä aina erikseen mainittava Mirjami-mummo, jolta temperamenttinen heittäjä ajoittain joutuu pyytämään anteeksi "rääväsuisuuttaan"." (HS 29.7.1996 "Duunari" asuu Onnenvuorella)

Virtapohja havaitsi hiihtäjä Marja-Liisa Kirvesniemeen (o.s. Hämäläinen) liittyvää uutisointia tutkiessaan, että (mies)urheilutoimittajilla vaikuttaisi olevan suhtautumisongelmia menestyvästä naisurheilijasta kirjoitettaessa (emt. 1998, 205). Naista on totuttu pitämään yksityisen (kodin)

piirin hallitsijana, joten hänen astumisensa julkisen (esim. urheilun) piirin valokeilaan muodostaa ristiriidan. Miesurheilija on jo modernin urheiluinstituution alkuajoista saakka profiloitunut julkisen piirin hahmoksi, kun taas nainen on julkisessa piirissä vieraalla maalla (Hargreaves 1993, 54), ei välttämättä niinkään omasta kuin urheilujournalistien näkökulmasta. Esimerkiksi Iltalehti otsikoi lähtöjuttunsa Rantasen voiton jälkeisenä päivänä: "Heli pääsi hampurilaiselle" (IL 29.7.1996). Otsikkoon ei nosteta mitään kilpailuun liittyvää tai korosteta Rantasen voittaman kultamitalin merkitystä menestyksennälkäisille suomalaisille, vaan todetaan, että Rantanen juhli kultaansa hampurilaisbaarissa lähipiirinsä kanssa. Tällä otsikkovalinnalla vahvistuu kuva siitä, että naisurheilija on voiton hetkelläkin enemmän yksityisen kuin julkisen piirin jäsen.

Aineistossa hälvennetään naisurheilijan murtautumista miehelle urheilusankaruuden alueelle myös heteroseksualisoimisen keinoin. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että naisurheilijan on voidakseen olla uskottavasti sekä huippu-urheilija että nainen todistettava hänen maskuliinisuutensa (lue: urheilumenestyksensä) vastapainona olevan myös vahva feminiininen puoli. (Theberge 2002, 298; Pirinen 2006, 54–57; Turtiainen 2005, 60; Griffin 1992, 196.) Toisin sanonon naisurheilijan on esittäytyttävä heteroseksuaalisen sukupuoli järjestyksen konventioiden mukaisesti. Ottamatta kantaa Heli Rantasen seksuaaliseen suuntautumiseen, on pidettävä vähintään erikoisena, että sekä Iltalehti että Helsingin Sanomat kiinnittävät huomiota siihen, ettei tuoreella olympiavoittajalla ole poikaystävää.

"Heli Rantanen piti Suomen kultakannassa ja löi upealla tavalla puumerkkinsä suomalaisen keihäänheiton kunniatauluun. Pelasti suomalaisen yleisurheilun kunnian. Hänessä henkilöityvät kaikki ne ominaisuudet, joita arvokilpailuissa menestyminen edellyttää. Täydellinen esimerkki muille. Enää ei puutu kuin poikaystävä." (IL 5.8.1996 Helistä Leijonien Leijona)

"Yhtä Heli Rantasen Onnenvuoren idyllistä puuttuu. "Talonmies" on hän sanonut, mutta on nykyisellään tyytyväinen poikamiestyön elämäänsä." (HS 29.7.1996 "Duunari" asuu Onnenvuorella)

5.3.2. Harju – pitää omana tietonaan

Arsi Harjun yksityiselämää käsitellään aineiston jutuissa niukalti. Tähän saattaa vaikuttaa yhtäältä se, että Harju ja hänen lähipiirinsä eivät kaipaa suuremmin julkisuutta, ja toisaalta se, että Harjusta lehtien välityksellä kerrottavaan perinteiseen suomalaiskansalliseen sankaritarinaan ei kovin luontevasti yhdisty yksityisen piirin asiat. Sankaria arvioidaan hänen tekojensa kautta (Karvonen 1988, 34). Saamme silti tietää joitain triviaaleja asioita Harjun yksityiselämästä, kuten että hän "keräilee ja kunnostaa kaikenlaista vanhaa." (IL 23.9.2000 Arsi Harju korjailee vanhoja traktoreita), "ei käytä alkoholia, ei edes kultamitalimiehenä" ja "pitää mielellään uskon asiat ominaan." (IL 23.9.2000 "Viina ei ole minua varten").

Vanhemmat, Alpi ja Pirjo Harju, nostetaan uutisoinnissa esiin ja molemmat pääsevät ääneenkin. Muista läheisistä mainitaan ohimennen Harjun sittemmin edesmennyt avovaimo Anita (IL 25.9.2000 "Kiitti, ja onneksi olkoon") sekä velipoika Ari (IL 4.10.2000 Kulta-Arsia odottamassa isä, äiti, veli ja valkoinen limusiini), mutta mitään syväluotaavaa katsantoa olympiavoittajan lähipiiriin ei tehdä.

5.3.3. Mäkelä-Nummela – lapset, pyykit, olympiakulta

Satu Mäkelä-Nummelan trap-ammunnan olympiavoiton uutisoinnissa yksityisen piiriin liittyvät representaatiot ovat korostuneessa roolissa. Mäkelä-Nummela on kolmesta tutkimuksen kohteena olevasta henkilöstä ainoa, jolla on perhe ja lapsia, joten siinä mielessä yksityiselämän korostainen asema uutisoinnissa on ymmärrettävä. Lisäksi Mäkelä-Nummelan aviomies Matti Nummela on samalla olympiavoittajan valmentaja, joten hänestä kirjoittaessaan journalistit ikään kuin lyövät kaksi kärpää yhdellä iskulla. Parhaiten Mäkelä-Nummela-uutisoinnin yksityiselämäkeskeisyys tiivistyy Iltalehden voiton jälkeisen päivän etusivun vinkkitekstiin: "Kulta-Satu: Voittohetkellä ajattelin lapsiani" (IL 12.8.2008). Otsikossa ei nosteta esille sitä, että suomalainen voitti, tai edes sitä, että nimenomaan nainen voitti, vaan että tuore olympiavoittaja on äiti. Naissankaruutta urheilussa tutkineen Jennifer Hargreavesin mukaan äidillisyyden ('motherliness') on yksi tyypillistä naissankarin piirteistä (emt. 2000, 2), ja toisaalta äiteys on

yksi seikoista, jotka naisurheilijoita käsittelevissä mediarepresentaatioissa usein nostetaan etusijalle urheilijaroolin kustannuksella (ks. Gilchrist 2007).

"Mitali kaulassaan Mäkelä-Nummela pääsi vihdoinkin puhumaan perheensä kanssa. Patrik-poika, 8, oli viettänyt ensimmäisen koulupäivänsä rehtorin huoneessa - katsomassa äidin kisaa. Sara-tytär, 6, ei ilmeisesti ollut esikoulussa pystynyt äitiään jännäämään." (IL 12.8.2008 RÄVÄKKÄ KULTA)

Mäkelä-Nummelan kullan uutisoinnissa kodin piirin asiat korostuvat urheilupuolen kustannuksella niin paljon, että hänen perheenäidin roolinsa vaikuttaa olevan jopa urheilijaroolia merkittävämmässä asemassa. Mäkelä-Nummelan sankaritarina perustuu sille, että huolimatta kotona odottavasta jättimäisestä pyykkivuoresta, huomiota kaipaavista lapsista ja aviomiehestä sekä leivän perheelle takaavasta tarjoilijan työstä orimattilalaisella huoltoasemalla, Mäkelä-Nummela pystyy raivaamaan tiensä maailman parhaaksi trap-ampujaksi.

"Satu Mäkelä-Nummelan kisaurakka on ohi. Edessä on paluu normaalielämään. Se tarkoittaa perhettä ja kotitöitä. Syksyllä hän palaa töihin Lahdentien varteen Tuuliharjan kahvilaan. Jossain välissä jatkuu myös savikiekkojen ammunta." (HS 12.8.2008 Viimeinen laukaus sinetöi olympiavoiton)

"Kotoa Mäkelä-Nummela sai myös kauan kaipaamansa vastauksen häntä huolestuttaneeseen asiaan: kyllä, viinimarjat kotipiikan pensaista on poimittu, tosin vain osa." (IL 12.8.2008 RÄVÄKKÄ KULTA)

Mäkelä-Nummelan esitetään olevan mestari haulikkonsa kanssa julkisessa urheilun piirissä, mutta hänen todellinen hallintoalueensa positoidaan kodin piiriin. Naisurheilijoiden niin sanotun oman alueen rajoittaminen yksityisen piiriin voidaan nähdä miesten tapana pyrkiä vahvistamaan omaa hegemoniaansa urheilussa (Griffin 1992, 202–206; Clarke 1995, 216–217).

"Satu Mäkelä-Nummelan aviomies ja valmentaja Matti Nummela sijoittui itse olympialaisissa

parhaimmillaan kahdeksanneksi. Vaimo pisti huomattavasti paremmaksi, mutta Nummelan mukaan se ei muuta komentoa perheessä. – Sadulla se komento on ollut tähänkin asti, Nummela virnistää." (IL 15.8.2008 Komento ei vaihdu)

Heli Rantasen kohdalla maskuliinisen sankarin ja feminiinisen naisen välistä ristiriitaa pyrittiin hälventämään heteroseksualisoimalla Rantanen, jota tituleerattiin kauniiksi (IL 1.8.1996 Oma koti kullan kallis) ja odoteltiin julkisesti, milloin hän löytää itselleen poikaystävän.

Mäkelä-Nummelan kohdalla vastaava heteroseksualisointi tapahtuu kotiäiteistämisen kautta.

Naisurheilija voi olla urheilusankari, jos hän hoitaa samalla myös ruutunsa naisena.

Naisurheilusankaria pyritään näin merkityksellistämään hänen perhesuhteidensa kautta. (Pirinen 1999, 39; Turtiainen 2005, 60.)

Virtapohja toteaa hiihtäjä Marja-Liisa Kirvesniemen (o.s. Hämäläinen) purkaneen itsenäisyydellään ja omanarvontuntoisuudellaan vanhaa äitimyyttiä "kotona ruokaa laittavasta hellapoliisista, joka kaiket päivät hoivaa pienokaisia miehen hoitaessa raskaat työt" (emt. 1998, 199). Jos ei Satu Mäkelä-Nummelan olympiavoittouutisointi aivan ihannoit tämän äitimyytin ylösnousemusta, niin ainakin se piirtää ampujakultamitalistista kuvan huippu-urheilijan ja vanhan ajan äitihahmon hybridinä.

5.4. *Persoonallisuus*

5.4.1. Rantanen – rempseästi rauhalliseen

Sankari on perinteisesti nöyrä ja pyyteetön kansan palvelija (Klapp 1954, 57). Tämä pätee myös keihäänheiton olympiakultamitalisti Heli Rantaseen. Hän tuulettaa ja juhlii voittoaan hillitysti (HS 29.7.1996 Heli Rantasella lennokas kultariemu ja IL 30.7.1996 Heli juhli kortinpeluulla), osaa ottaa uuden asemansa järkevästi vastaan (IL 29.7.1996 Helillä on hyvä koulutus, oma talo ja iso asuntolaina), eikä antaudu rahan vietäväksi, vaikka tilaisuuksia olympiavoiton myötä tarjoutuisi (IL 31.7.1996 Heli ei juokse rahan perässä). Hänet esitetään rauhallisena, järkevänä ja

pohdiskelevana urheilijana, mikä on myös yksi tekijä, joka erottaa hänet keihäskilpailun tunteellisuuteen sortuneista kilpakumppaneista, kuten Romanian kiljahtelevasta Tileasta (IL 29.7.1996 Heli pääsi hampurilaiselle). Rantasen nöyryyttä korostetaan myös sillä, että hän ei jää lepäilemään laakereillaan, vaikka saavutti suurimman mahdollisen urheilupalkinnon.

"Hän ei tosin jää kotimaahan juhlistavaksi kovin pitkäksi ajaksi, sillä maailmalla on vielä kisoja tarjolla. Hän aikoo kiertää kenttiä vielä kuukauden ajan ja keskittyy juhlimiseen vasta Milanon GP-finaalin jälkeen syyskuussa". (IL 29.7.1996 Heli pääsi hampurilaiselle)

Rantasesta nostetaan esiin myös hänen toinen puolensa. Rantanen on "tarvittaessa rempseä ja itsevarma, mutta toisaalta hän on herkkä, jopa arka." (HS 1.8.1996 Rantasen paluu kaaosta ja kyyneliä), kuten hänen ala-asteopettajansa olympiavoittajaa kuvailee. Rantasen kuvailemiseen aineistossa käytettyjen määreiden kirjo on moninainen: rämöpäinen, taistelija, sitkeä, itsevarma, määrätietoinen, rauhallinen, temperamenttinen, rääväsuinen, herkkä, tiukkapipo, räväkkä, kikatteleva, rempseä, rento. Osa listan määreistä on keskenään ristiriidassa, mikä kertoo yhtäältä naisurheilijoiden representoinnin ambivalenttiudesta (Duncan & Hasbrook 1988, 91; Pirinen 1999, 36), ja toisaalta siitä, että Rantanen on vuosien saatossa muuttunut ja oppinut hallitsemaan itseään entistä paremmin.

"Kukaan urheilussa liikkunut tuskin on saattanut olla panematta merkille miten hän on kasvanut ihmisenä ja heittäjänä parin viime vuoden kuluessa." (IL 29.7.1996 Ja tragedian keskellä riemu!)

5.4.2. Harju - unelmavävy

Jos jäi Heli Rantasesta kuva nöyränä ja pyyteettömänä, liikoja häteilemättömänä sankarina, niin kuulantyyöntäjä Arsi Harjua käsittelevä uutisointi nostaa nämä representaatiot toiseen potenssiin: " - Arsi on kaveri, jota ette saa juhlimaan. Hän painuu ensimmäisen tilaisuuden tullen kämpille ja menee ruokailun jälkeen sukkasillaan huoneeseensa, ettei vaan häiritse ketään muuta, sanoi Korjus pian kuularatkaisun jälkeen, kun häneltä tivattiin juhlapaikan sijaintia." (IL 23.9.2000 "Viina ei ole minua varten").

Harjun persoonallisuutta kuvaillessaan kirjoittajat innostuvat hehkuttamaan Suomen kansan uutta unelmavävyä lähes kiusalliseen sävyyn. Arsi Harju esitetään rauhallisena, tyynenä, sydäntensulattajana, keppostelijana, sympaattisena, nöyränä, luontevasti hauskana, persoonallisena, aitona, kohteliaana, huumorintajuisena, lupsakkana seuramiehenä, vakaana ja kunnollisena. Kisan alkaessa tämä lupsakka seuramies muuttuu Iltalehden ja Helsingin Sanomien representaatioissa latautuneeksi taistelijaksi ja kylmäpäiseksi, henkisesti vahvaksi kunnan ajoituksen ja keskittymisen mestariksi. Harjun representaatioissa nousee esiin yhtäläillä hänen pehmeä puolensa ja kova, määrätietoisin urheilijan puoli, mutta näitä ei aseteta keskinäiseen ristiriitaan. Harjua kuvaavissa esityksissä luovitaan sujuvasti kahden maailman välissä.

"Harjun nuoresta tuntenut ihminen muisti, miten hän jo teini-ikäisenä alkoi harjoitella vakavasti tullakseen joksikin. Toinen kertoi Harjun uskovan siihen, että ihmisestä voi tulla jotakin, jos hän tekee työtä tavoitteensa saavuttaakseen." (HS 23.9.2000 Vakaa ja kunnollinen kuulamestari)

Harju esitetään yltiörehellisenä ja -hyveellisenä sankarina: "Hänen kerrotaan välttelevän viinanjuontia, ja hän on tuttujen mielestä dopingista puhdas urheilija jos kuka." (HS 23.9.2000 Vakaa ja kunnollinen kuulamestari) Hän kilpailee rehdisti, voittaa rehdisti ja elää yksityiselämänsäkin ilmeisen nuhteettomasti. Sankarista voidaan peilata yhteisön edustamien arvojen kirjo. (Karvonen 1988, 33.) Ainoa inhimillistä heikkoutta kuvaava piirre on Harjun maalaismainen peräkammarinpoikamaisuus, joka nostetaan esille muun muassa mainitsemalla, että hän asuu yhä vanhempiensa luona (IL 23.9.2000 Vanhemmat ja koko Perho sekosivat kuulajätin kultamitalista) ja toteamalla, ettei solmion solmu oikein omin avuin ota luonnistuakseen (IL 27.9.2000 Solmion solmu Arsin heikko kohta)

5.4.3. Mäkelä-Nummela – tunteellinen viilipyty

Satu Mäkelä-Nummela esitetään Rantasen ja Harjun tapaan nöyränä ja pyyteettömänä, mutta hänen kohdallaan nämä piirteet esitetään vähemmän ylistävässä valossa. Mäkelä-Nummelan nöyryys kumpuaa hänen "tavismaisuudestaan". Niin olympiavoittaja kuin onkin, on

kultamitaliglamour kuitenkin vain väliaikaista Satu Mäkelä-Nummelan tarjoilija-kotiäidin elämässä.

"Huumori höystää tuoreen voittajan puheita, mutta hymyn alla piilee totuuden siemen. Mäkelä-Nummela ei koskaan herää kultaisesta unestaan, mutta arkeen hänen on palattava." (IL 12.8.2008 Tavikset tekivät sen jälleen)

Mäkelä-Nummelan persoonaa kuvataan aineiston jutuissa kaksijakoisesti. Kilpailuun liittyvissä asioissa hänestä käytetään määreitä rauhallinen, sisupussi, viilipytty, rento, määrätietoinen ja kova harjoittelemaan. Yksityisen piirissä hän on aineiston määritelmien mukaan räväkkä, temperamenttinen, hymyilevä, jalat maassa pitävä, rennonhuoleton, rempseä, avoin, huumorintajuinen, räiskyvä, ennakkoluuloton, topakka ja sanavalmis. Kolmen tutkimani olympiavoittajan representaatioiden perusteella sankaritarinan rakennuspalikoihin näyttäisi kuuluvan tämäntyyppinen sankarin persoonallisuuden kahtiajako toisaalta kovaan ja määrätietoiseen kilpailija-minään sekä pehmeään ja moniulotteisempaan yksityis-minään.

Mäkelä-Nummela-utisoinnissa tunteiden ilmaiseminen on voimakkaasti esillä, selkeästi enemmän kuin Rantasen tai varsinkaan Harjun olympiavoittouutisoinnin kohdalla. On toki luonnollista, että jäyhän ja turhia pukisemattoman Harjun sekä tunteellisuutensa kanssa ilmeisen sinut olevan Mäkelä-Nummelan välillä on selkeitä representointieroja, mutta Mäkelä-Nummelan kyynelten korostaminen vie huomiota pois hänen kilpailijanominaisuuksistaan, kuten määrätietoisuudesta, rauhallisuudesta ja "sisupussimaisuudesta", ja korostaa hänen feminiinistä - ei urheiluun liittyvää - puoltaan (Pirinen 1999, 39). Toisaalta kyyneleet inhimillistävät Mäkelä-Nummelaa ja tekevät hänestä helpostilähestyttävämmän kuin kivikasvoisesta Harjusta.

"Mäkelä-Nummela ei ryhtynyt vetämään mitään roolia, vaan oli vain oma itsensä. Antoi tunteiden näkyä. Samaa voisi suositella monille muillekin urheilijoille. Jännittäminen ja tunteiden piilottaminen tekee harvoin hyvää. Kyyneleet eivät ole häpeä - eivät edes miesurheilijalle." (IL 15.8.2008 Aitous puree)

5.5. Miten tähän tultiin?

5.5.1. Rantanen – Pusa kantoi maaliin

Sankaritarinoille tyypillistä on korostaa sankarin matkallaan kokemia vastoinkäymisiä ja niistä selviytymistä. Näin entisestään pyhitetään sankarin suorittamaa urotyötä. (Karvonen 1988, 42; Aho 2002, 129.) Heli Rantasen keihäskullan uutisoinnin kohdalla tällaista vaikeuksista voittoon -esitystä viljellään runsaasti, mutta rivien välistä, ja välillä myös suoraan riveiltä, on luettavissa, että yksin Rantanen ei vaikeuksiaan olisi pystynyt selättämään. Rantasen taustalla kerrotaan toimineen useita mieshenkilöitä, joiden tuella olympiakulta tuli mahdolliseksi.

"Pari vuotta sitten Rantasen ura oli jo laskusuunnassa, mutta valmentajan vaihdos toi uralle uutta potkua." (HS 29.7.1996 Olympiavoittaja aikoo pysyä tavallisena Lammin likkana)

"Heli on pitkään tunnettu paitsi heitoistaan myös selkävaivoistaan... Levolla ja niksauttaja Arvo Pirttilän sormilla Heli saatiin lopulta kultamitalikuntoon." (IL 29.7.1996 Helillä on hyvä koulutus, oma talo ja iso asuntolaina)

Rantasen olympiakullan uutisoinnissa ylivoimaisesti suurimpaan rooliin nousee valmentaja Leo Pusa. On jopa aiheellista kysyä, kumpi Iltalehden ja Helsingin Sanomien esityksissä lopulta on suurempi sankari: "suojatti" Rantanen vai "valmentajaguru" Pusa? (IL 29.7.1996 "Nauti olostasi kentällä")

"Taantumassa olleesta keskinkertaisuudesta on kuoriutunut itseensä luottava huippuheittäjä. Mikä muutoksen onkaan saanut aikaan? Kiitoksen siitä ansaitsee valmentaja Leo Pusa ja hän myös tietää vastauksen siihen miten se on tapahtunut." (IL 29.7.1996 Ja tragedian keskellä riemu!)

"Pusa on vastannut Rantasen valmennuksesta kaksi vuotta. Kun espoolainen Pusa astui remmiin, Rantasen heitto oli siinä vaiheessa sekaisin, ja heittäjä oli henkisesti lyöty. "Heli oli silloin niin

rikkinäinen, että hän olisi purskahtanut itkuun, jos olisin yhtään arvostellut häntä. Löysimme kuitenkin nopeasti yhtenäisen ja hienon linjan", Pusa sanoi." (HS 29.7.1996 Pusa löysi lujuuden herkstä heittäjästä)

Pusan ja Rantasen suhde kuvataan opettaja-oppilas-mallisenä. Pusa on kokenut ja meritoitunut valmentaja, joka valmensi jo 1988 Tapio Korjuksen keihään olympiavoittoon. Rantanen taas on hiomaton timantti, joka ei omin avuin saa potentiaaliaan itsestään irti. Voimakkaimmin Pusan suitsutus iskee silmille, kun sitä vertaa kahden muun käsiteltävän urheilijan valmentajasuhteiden representaatioihin. Arsi Harjun valmentaja Jorma Tuominiemi tulee mainitaksi vain muutamaan otteeseen, eikä Satu Mäkelä-Nummelan valmentajaa Matti Nummelaakaan usein yhdistetä niinkään hänen valmentajarooliinsa kuin siihen, että hän on kultamitaliampujan aviomies. Pusan ja Rantasen kohdalla lähestulkoon kaiken esitetään olevan valmentajan ansiota.

"Leksa muutti hänen otteensa keihäästä. Leksa määräsi pois tukivyön, jota ilman Heli ei ollut kuvitellutkaan voivansa heittää. Leksa antoi painojen kanssa harjoittelulle uuden, huoltavan luonteen. Kaikki se oli teknistä ja vähin erin opittavissa ja omaksuttavissa, mutta myös se oli pohjana sille henkiselle kypsymiselle, jonka Leo Pusan valmennuksella on Heliin ollut." (IL 29.7.1996 Ja tragedian keskellä riemu!)

Se, ettei Rantasen saavuttama olympiakulta ole uutisoinnin mukaan hänen omien avujensa tuotos, tekee ison särön urheilijan sankarikuvaan. Tyypillinen sankari on oman itsensä herra, jos tällainen sukupuolittunut määritelmä tässä yhteydessä sallitaan. Sankarin on pidettävä tietty etäisyys muihin kyetäkseen ylläpitämään voittamattomuuden illuusiotaan ja pystyttävä omin voimin vakuuttamaan yhteisönsä sankaruudestaan. (Boon 2005, 305–306.) Rantanen on sankari muiden armosta, passiivinen toimija omassa sankaritarinassaan. Hänen feminiinistä heikkoutta osoittava hoivan ja kannustuksen tarpeensa (Pirinen 1999, 41) nousee esiin aineistossa muutamaan otteeseen.

"Isä vei väsyneen Helin unten maille" (IL 1.8.1996 Etusivun vinkki)

"Tapaaminen kilpailun jälkeen on hellyttävä. Pusa ja Rantanen halaavat toisiaan. Rantanen itkee, ja Pusankin poskipäät nykivät. Valokuvaajat pyytävät Pusaa ottamaan Rantasen syliinsä." (HS 29.7.1996 Pusa löysi lujuuden herkstä heittäjästä)

Hoivantarvetta ja tunteiden osoittamista korostavat representaatiot ovat lapsenomaistavia, ja niiden avulla naisurheilijoita ja naisten urheilua trivialisoidaan miehisessä urheilusankarien maailmassa (Pirinen 1999, 41). Tämä ei tarkoita, etteivätkö inhimillistä heikkoutta ilmentävät piirteet voisi olla sankarin piirteitä. Niitä ei vain konventionaalisesti ole yhdistetty (maskuliiniseen) sankaruuteen. Ongelma on siis enemmän sankaruuden käsitteen rajallisuudessa kuin inhimillistä heikkoutta ilmentävissä piirteissä itsessään.

5.5.2. Harju - ei tartte auttaa!

Arsi Harjun kuulakullan uutisoinnissa vaikeuksista voittoon -representaatiot ovat voimakkaasti esillä. Harjulla todetaan olevan tekniikka hakusessa, loukkaantumisten vaivaavan, taloudellisen tuen olevan katkolla, eikä monikaan tunnu uskovan puolitetun työntäjän mahdollisuuksiin, kun tulokset ennen olympialaisia eivät herätä lupauksia. Maksalaatikon ja tahdon voimalla Harju kuitenkin selättää ongelmansa, ja kohoaa kansakunnan maineen pelastajaksi. Erotuksena Heli Rantasen uutisoinnissa käytettyihin representaatioihin, Harjun esitetään tekevän tämän kaiken yksin, pikemminkin muista huolimatta kuin muiden avulla.

"Olympiakomitean valmennusjohto Heikki Kantolan johdolla päätyi viime syksynä pudottamaan kuulantyöntäjä Arsi Harjun palkkalistoiltaan... Harjun vastaus Olympiakomitealle oli raju. Kuulakultaa puolitetulla valmennustuella, 30 000 markalla!" (IL 23.9.2000 KUULAKULTAA 30 000 MARKAN MINITUELLA!)

"Harju ja Tuominiemi pitivät yhteyttä ennen olympialaisia tekstiviestein. Puhelinsoittelu olisi tullut liian kalliiksi. Voimalajin edustajana Harjun on pitänyt syödä liharuokaa aina kun mahdollista. Hänen on ollut tyytyminen maksalaatikkoon, kun pihveihin ei rahaa ole liennyt." (IL 25.9.2000 Arsi - kaljavatsainen Sinbad merenkulkija)

Vaikeuksista voittoon -asetelmaa korostetaan vielä toteamalla aiemmissa kisoissa yli metrin Harjua pidemmälle työntäneiden yhdysvaltalaisen hiihostavan häntä finaalissa kolmen miehen voimin, ja vielä kisojen jälkeenkin Harjun saavuttamaa kultamitalia nousevat uhkaamaan dopingsyytökset ja ennen kaikkea tanskalaisilkimys Joachim Olsen. Kun Harju onnistuu nämä vastoinkäymiset selättämään, kukaan ei voi enää asettaa hänen sankaristatustaan kyseenalaiseksi.

"Harjulle asian nieleminen oli vaikeampaa, sillä hän joutui pariksi päiväksi turhaan kiirastuleen. Joukkueen tuesta huolimatta Harju joutui viime kädessä yksin kantamaan taakan syyttömänä syyttämistä." (IL 30.9.2000 Tässä on syyllinen, Joachim B. Olsen)

"Tanskalaisen kuulantyyöntäjä Joachim Olsenin liikkeelle laittamien doping-huhujen Harju totesi kuuluvan jo menneisyyteen. "Kun menee hyvin, selkäänpuukottajiakin varmasti löytyy", Harju kuittasi. "Mielestäni on erittäin hyvä, että testejä tehdään säännöllisesti myös harjoituskaudella", hän jatkoi." (HS 4.10.2000 Perholaisten sankari sai limusiinikyidin)

5.5.3. Mäkelä-Nummela – karikoita kierrellen

Satu Mäkelä-Nummela kultamitaliurtoisoinnissa vaikeuksista voittoon -representaatiot eivät ole aivan yhtä vahvasti esillä kuin Rantasen ja Harjun kohdalla. Vaikeuksista voittoon -asetelmaa korostavissa representaatioissa Mäkelä-Nummela mainitaan muun muassa olleen "olympiafinaalin ainut amatööri", joka "työskentelee koti-Suomessa huoltoasemalla." (IL 13.8.2008 Ei yllätystonttia) Vaikeuksista voittoon -tematiikan vastaisesti jutuissa nostetaan esille se, että Mäkelä-Nummela saa valtion urheilijapalkkaa ja tuli valituksi Pekingin kisoihin jo aikaisessa vaiheessa, mikä takasi hänelle keskittymisrauhan.

"Kuutisen vuotta sitten hän palasi maajoukkueeseen, ja alkoi taas menestyä. Olympiapaikka varmistui 2006 maailmancupin voitolla. Huippuamputijana Satu Mäkelä-Nummela saa urheilijapalkkaa. Se takaa vapautta kahvilan töistä. Se mahdollistaa myös leirit lämpimiin oloihin talvisaikaan." (HS 12.8.2008 Räväkkä trap-artisti)

Mäkelä-Nummolan kohdalla painotetaan myös sitä, että hän on oman menestyksensä luoja: "Kulta on ennen kaikkea Sadun omaa ansiota", ampumajohto vakuutti." (HS 12.8.2008 Räväkkä trap-artisti). Myöskään valmentaja-aviomies Matti Nummolan roolia ei nosteta uutisoinnissa merkittäväksi tekijäksi Mäkelä-Nummolan menestykseen. Vaikka Mäkelä-Nummola ei sikäli asetu perinteisen suomalaissankarin muottiin, että hän ei ole joutunut läpikäymään loukkaantumisia, kokemaan muiden epäluottamusta tai painimaan tekniikkaongelmien kanssa, on hän silti uutisoinnin perusteella itsenäinen ja aktiivinen toimija siinä missä Heli Rantanen representoitiin muiden ansiosta huipulle nousseeksi.

6. Tulokset

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten sukupuoli näkyy urheilusankaruuden representoinnissa Iltalehden ja Helsingin Sanomien olympiakultautisoinnissa Heli Rantasen, Arsi Harjun ja Satu Mäkelä-Nummolan tapauksissa. Analyysiluvussa kävi selville, että kustakin olympiakultamitalistista rakennetussa sankaritarinassa on selkeitä ominaispiirteitä, mutta myös joitain kaikkia kolmea tarinaa yhdistäviä asioita. Ennen kuin lähdän pohtimaan tutkimieni sankaritarinoiden välisiä eroja, esittelen lyhyesti niitä yhdistäviä seikkoja.

Vähiten kolmen tutkimani urheilijan sankarirepresentaatiot eroavat toisistaan, kun puhe on heidän kilpailijanominaisuuksistaan. Kaikki kolme kultamitalistia esitetään henkisesti ja fyysisesti vahvoina urheilijoina. Heidän voittonsa merkityksellistetään taidokkaan ja kylmäpäisen urheilusuorituksen lopputulokseksi, ei onnekkaksi sattumankaupaksi.

Kaikki kolme saavat osakseen yhteisönsä arvostuksen ja palvonnan, joskin palvonnan volyyymi ja tulosuunta vaihtelee urheilijasta riippuen. Arsi Harju esitetään selkeästi koko kansan suurena sankarina ja Suomen olympiamaineen pelastajana. Heli Rantanen on kotikuntansa Lammin sankari. Satu Mäkelä-Nummelasta piirretään kuvaa perhepiirinsä hieman arkisena sankarina.

Tutkimuksen kohteena olevat olympiavoittajat vaikuttavat aineiston perusteella olevan persooniltaan keskimääräistä talleajaa hyveellisempiä ja miellyttävämpiä. Rantanen ja Mäkelä-Nummela ovat astetta räväkempiä ja temperamenttisempia kuin Harju, joka puolestaan on hieman kahta muuta introvertimpi, mutta kaikki kolme esitetään silti järkevinä, esimerkillisinä ihmisinä. Sankarit saavatkin usein niin sanotun hyvän miehen ja naisen lisää, koska yksi sankarin oleellisimmista funktioista on toimia yhteisön arvostaman ihmistyypin ideaalina, hyväksytyjen arvojen peilinä (Virtapohja 1998, 28).

Kolmen esimerkkisankarin perusteella suomalainen urheilusankari näyttäytyy urheilujournalismin representaatioissa siis vahvana kilpailijana, yhteisönsä arvostamana sekä esimerkillisen hyveellisenä persoonana. Tutkimuksen varsinaisen ydinkysymyksen, eli sukupuolen vaikutuksen urheilujournalismin sankaritarinoihin, äärelle pääsemiseksi on kutakin kolmea tutkimuskohdetta tarkasteltava vielä yksilöllisinä tapauksinaan. Tulosluvun lopuksi vedän vielä yhteen tekemäni johtopäätökset.

6.1. *Heli Rantanen – sankari muiden armosta*

Heli Rantasen sankaritarinan ristiriitaisin piirre on se, että vaikka kyseessä on yksilöurheilijan menestyksestä kertova tarina, vaikuttaa sillä olevan kaksi rinnakkaista päähenkilöä: keihäänheittäjä Rantanen ja hänen suorastaan virtuoosimaiseksi representoitu valmentajansa Leo Pusa. Urheilujournalistit nostavat Rantasen muodonmuutoksen "keskinkertaisuudesta itseensä luottavaksi huippuheittäjäksi" (IL 29.7.1996 Ja tragedian keskellä riemu!) suurelta osin Pusan ansioksi. Korostamalla Pusan roolia kirjoittajat asettavat Rantasen passiiviseen rooliin omassa sankaritarinassaan. Vaikka Rantanen on se toimija, jonka suuri yleisö näkee televisioruudulla ja lehtien sivuilla, esitetään tarinan varsinaisina aivoina, johtavana takapiruna, kuitenkin Leo Pusa. Asetelma on verrannollinen siihen kuin jos James Bond -elokuviissa päärooliin nostettaisiinkin salaisen agentin sijaan hänelle erilaisia teknisiä vempaimia suunnitteleva Q.

Pusan lisäksi myös muutaman muun miespuolisen taustahenkilön roolia korostetaan Rantasen kultamitaliuutisoinnin yhteydessä. Pahoista selkäkivuistaan Rantanen ei päässyt eroon itse

ponnistelemalla ja kuntouttamalla, vaan fysioterapeutti Arvo Pirttilän sormien avulla (IL 29.7.1996 "Tiesin, että Heli on 68 metrin kunnossa"). Myös Pusaa edeltänyt valmentaja Esko Papinaho saa kunniaa ex-suojattinsa menestyksestä. Yksilöurheilija ei tietenkään voi huipputasolle päästäkseen tehdä kaikkea aivan yksinkään, mutta Heli Rantasen kultamitalin taustoja esitellessään Iltalehden ja Helsingin Sanomien urheilujournalistit jakavat kunniaa jo liiankin kanssa. Rantasen sankarin sädekehä heikkenee, kun hänen seurakseen valokeilaan tungetaan muita (mies)henkilöitä. Miehet esiintyvät Rantasen tarinassa aktiivisina toimijoina Rantasen ajautuessa passiiviseksi toiminnan kohteeksi. Sama vaikutus on myös Rantasen hoivantarvetta esiintuovilla representaatioilla. Kun kerrotaan, että oma isä vei keihäskultamitalistin nukkumaan tämän väsähdettyä omissa kotiinpaluujuhliinsa, ollaan jokseenkin kaukana tyypillisistä urheilusankarirepresentaatioista. Rantasta lapsenomaistetaan hänen avun- ja hoivantarvettaan korostamalla.

Virtapohjan hiihtäjä Marja-Liisa Kirvesniemeä käsittelevän uutisoinnin perusteella tekemä havainto siitä, että naisurheilusankareiden kohdalla tiedotusvälineet käyttävät kitsaammin kansallismielistä kieltä (emt. 1998, 208), näyttäisi myös tämän tutkimuksen kontekstissa pitävän paikkansa. Heli Rantasen kultamitaliuutisoinnissa Suomen lippu vilkkuu ajoittain kuvissa ja joissain yksittäisissä lauseissa nostetaan esiin Rantasen voiton merkitys suomalaiselle urheilukansalle, mutta kaiken kaikkiaan Rantasen voitto profiloidaan ensisijaisesti henkilökohtaiseksi sekä heittäjän kotikunnan Lammin voitoksi. Näin Rantasen voitto representoidaan arvostettavaksi saavutukseksi, joka ei kuitenkaan ihan nouse kansan suurimpien sankaritarinoiden joukkoon. Urheilujournalistien vaikuttaisi olevan hankala sisäistää sitä, että nainen voisi edustaa koko yhteisöä ja nousta sen palvomaksi sankariksi, kun tämä paikka on kautta aikain kuulunut konventionaalisesti miehille.

Rantasen olympiavoittoon päättynyttä keihäskisää raportoitaessa Rantanen representoidaan vahvana kilpailijana, joka laittaa vastustajilleen luun kurkkuun jo avausheitollaan. Toisaalta Rantasen suoritukselta vedetään mattoa alta representaatioilla, joissa korostetaan kilpailun jäämistä heikkotasoiseksi sekä Rantasen pahimpien kilpakumppanien epäonnistumisia. Rantanen oli Atlantan olympiafinaalin yksi harvoista heittäjistä, jotka pystyivät suoriutumaan perustasoan

paremmin. Kisan ennakkosuositukset jäivät metrikaupalla kauden parhaista heitoistaan. Tätä voisi perustella sillä, että olympiafinaalissa heittäjät kokevat kovia menestyspaineita, ja vain henkisesti vahvimmat urheilijat pystyvät kestämaan ne. Rantasen vahvojen sankariominaisuuksien sijaan representaatioissa keskitytään kuitenkin muiden heittäjien heikkoon paineensietokykyyn. Rantanen toki nostetaan ansaitusti sankariksi, mutta naisten urheilu laajemmassa katsannossa tulee näiden representaatioiden kautta vähäarvoistetuksi.

6.2. *Arsi Harju – hyvän miehen lisää*

Arsi Harjulle annetaan Iltalehden ja Helsingin Sanomien sivuilla kansakunnan sankarin ja Suomen olympiamaineen pelastajan rooli. Hänet yhdistetään Heli Rantasen tapaan vahvasti kotikuntaansa Perhoon, mutta toisin kuin Rantanen, Harju on ennen kaikkea koko Suomen sankari. Tämä rooli lankeaa Harjun ylle vaivattoman oloisesti. Representaatiot ovat ristiriidattomia. Urheilujournalismin androsentrisyys ja urheiluinstituution kytkökset mieskansalaisuuden pohjalle rakentuneeseen kansallisaatteeseen vaikuttavat asiaan voimakkaasti. Jo urheilusankareiden esittämisessä käytetyt sanavalinnat kumpuavat usein maskuliinisesta ja kansallishenkisestä sotasana-astosta (Harju mm. sinkoaa kuulaa, torjuu yksinään kolmen jenkki-mörssärin uhan ja nimetään taistelija-perikuvaksi).

Harjun sankaritarinassa draaman kaarta rakennetaan useilla jännitteisillä elementeillä. Olympialaisiin valmistautuessaan Harju ja hänen valmentajansa Jorma Tuominiemi joutuvat kituuttamaan pienellä budjetilla, kun olympiakomitea suo kaksikolle vain minimi-tuen. Lisäksi Harju kärsii ennen kisaa loukkaantumisista ja tekniikkavirheistä. Kisassa Harju asetetaan vastakkain kolmen kovan yhdysvaltalaisyöntäjän kanssa ja näin luodaan eräänlaista Daavid vastaan Goljat -asetelmaa. Vielä kultamitalin saavuttamisen jälkeen Harju joutuu perättömien dopingsyytösten ristituleen. Sankari nousee asemaansa vasta, kun hänen kuntoisuutensa on tullut koetelluksi. Harjun vastoinkäymisiä ja niistä selviämistä painottavat representaatiot vahvistavat hänen sankaristatustaan.

Harju esitetään vaatimattomana, pyyteettömänä ja hyveellisenä. Tässä tulee esiin osuvasti konstruktionistisen representaation ja representaation kohteen välinen ero. Arsi Harju on varmasti todellisuudessakin persoona, joka suuremmilta osin edustaa yhteisön hyvinä pitämiä arvoja, mutta hänen representaationsa, se miten Arsi Harju näyttäytyy urheilujournalismin välittämän sankaritarinan kautta, on lähestulkoon yhtä kuin nuo arvot. Yleisön palvoma sankari saa tällaisen "hyvän miehen" lisän, sillä lukijat eivät halua siloisen sankarikuvan tahraantuvan. Harju on valjastettu edustamaan sitä, mikä suomalaisissa on hyvää.

Kaikki edellä mainitut Arsi Harjun sankaritarinaa pönkittävät esitystavat on jäljitettävissä urheilujournalismin androsentrisiin ja kansallishenkisiin konventioihin. Kansallissankarit ovat lähtökohtaisesti olleet miehiä. Miessankarina Arsi Harju pystyy aktiivisena toimijana ja ilman muiden apua ylittämään eteen tulevat ongelmat matkallaan olympivoittoon. Miesurheilijan sankaruutta representoidessaan urheilujournalisti on tutulla maaperällä, sillä sama asia on tehty lukemattomia kertoja aikaisemminkin. Siihen on olemassa valmiit kaavat ja urheilujournalismin kielikin on kuin luotu miessankareista kertomiseen. Tästä kertovat jo aineiston sanavalinnat: pienen maan peikkomainen mies, miehuuskoe, kuularingin kuningas, päivän paras mies, jykevä mies Perhosta, kultamitalimies, lupsakka seuramies.

6.3. Satu Mäkelä-Nummela - pullantuoksuinen tarkk'ampuja

Siinä missä Heli Rantanen representoitiin "Lammin likkana" ja Arsi Harju "Suomen olympiamaineen pelastajana", keskitytään Satu Mäkelä-Nummelan kultamitaliuutisoinnissa kotipaikkakunnan tai koko Suomen sijaan siihen, että Mäkelä-Nummela on nimenomaan suomalainen naisolympiavoittaja, osa hyvin harvalukuista eliittijoukkoa. Rantasen kohdallakin huomioitiin, että suomalaiset naisurheilijat eivät juuri ole kesäolympialaisista kultaa huuhtoneet, mutta Mäkelä-Nummelan yhteydessä tämä nostetaan selkeämmin esille. Tähän saattaa vaikuttaa muun muassa se, että sekä Helsingin Sanomien että Iltalehden kultautisoinnin päävastuulliset toimittajat olivat naisia. Rantasen ja Harjun kultamitaliuutisoinnissa kirjoitusvastuu oli vielä lähes yksinomaan miestoimittajilla. Naisnäkökulman lisäksi itse kilpailua ja Mäkelä-Nummelan

voiton taustoja ei suuremmin valoteta, vaan uutisointi keskittyy Mäkelä-Nummelan yksityisen piiriin.

Mäkelä-Nummela on persoonaltaan ilmeisen kotikeskeinen, ja hän tuo yksityiselämän piiriin liittyviä asioita oma-aloitteisesti esiin haastattelutilanteissa. Kun tämän seikan laittaa rinnakkain sen kanssa, että trap-ammunta ei ole esimerkiksi keihäänheiton kaltainen perinteinen suomalaista urheilukansaa kiinnostava laji, on osin perusteltua, että Mäkelä-Nummelan representaatiot koskettavat useammin yksityisen kuin urheilumaailman piiriä. Naisurheilun arvostuksen kannalta tällä saattaa olla negatiivisia seurauksia. Yksityisen piirin korostaminen vie huomioarvoa Mäkelä-Nummelan varsinaiselta saavutukselta, eli olympiavoitolta. Asettamalla hänet ensisijaisesti kodin piiriin, urheilujournalismi pyrkii hälventämään sitä tosiseikkaa, että Pekingin olympiakisoissa julkisen urheilun piirin suomalainen ykkösnimi, ainoa kultamitalisti, oli nainen. Siinä missä Heli Rantanen esitettiin osin passiivisena toimijana, on Mäkelä-Nummela sinällään aktiivinen, mutta hänen toimijuutensa positioidaan ensisijaisesti yksityisen piiriin.

Toisaalta voidaan nähdä, että Mäkelä-Nummelan astumista konventionaalisesti miesten maailmana nähtyyn urheilusankareiden joukkoon pyritään tekemään (miesten kannalta) hyväksyttäväksi heteroseksualisoimalla Mäkelä-Nummela keskittymällä representaatioissa hänen perhesuhteisiinsa. Menestyminen niinkin maskuliinisessa lajissa kuin amunnassa vaatii vastapainokseen feminiinistä kotiäiti-imagoa, muutoin omanarvontunnostaan tarkka miesten hegemonia tuntee itsensä uhatuksi. Heli Rantasen kohdalla urheilujournalistit hoitivat maskuliinisuuden hälventämisen lapsenomaistamalla hänet miestoimijoihin nähden alisteiseen asemaan sekä huutelemalla puuttuvan poikaystävänsä perään. Mäkelä-Nummela heteroseksualisoidaan nostamalla koti hänen ensisijaiseksi toiminnan piirikseen.

Mäkelä-Nummelan kultauutisoinnissa kerrotaan ylistävään sävyyn, miten kahden lapsen äiti, aviovaimo ja ravintolatyöntekijä kaikkien kiireidensä keskellä on onnistunut harjoittelemaan niin laadukkaasti ja määrätietoisesti, että se palkitaan lopulta olympiavoitolla. Nämä representaatiot piirtävät kuvan todellisesta supersankarista, joka selviytyy kaikista vaativista tehtävistään joutumatta tinkimään mistään. Tällaisen näennäisesti arvostavan sankaritarinan kertominen

naisurheilijasta on naisten urheilun kannalta ongelmallista, koska se asettaa naisurheilijalle korkeammat kriteerit kuin miesurheilijalle. Miesurheilija saavuttaa sankaristatuksensa menestymällä urheilukentällä. Naissankaruuteen vaaditaan Satu Mäkelä-Nummelan tapauksessa enemmän. Hänen sankaruuteensa liittyy urheilumenestyksen lisäksi myös yksityisen piirin hallinnoiminen. Kun ajatellaan Mäkelä-Nummelaa tulevien naisurheilusankareiden esikuvana, voi tällainen multiroolisankaruus muodostua taakaksi.

Miesurheilijan kohdalla rooli isänä tai aviomiehenä nousee vain harvoin esiin urheilujournalismissa. Korostamalla Mäkelä-Nummelan kotiäiteyttä, olivat nämä puheet sitten miten paljon urheilijalta itseltään lähtöisin tahansa, urheilujournalismi uusintaa pinttyneitä konventionaalisia sukupuolirooleja, joissa mies on julkisen piirin hallitsija ja nainen yksityiseen kodin piiriin kuuluva. Hyvä esimerkki naisten ja miesten erilaisista sankaruuden ehdoista liittyy 1990-luvun puolivälissä Iso-Britanniassa puhuttaneeseen vuorikiipeilijä Alison Hargreavesin kuolemaan, jonka uutisointia Paul Gilchrist käsittelee artikkelissaan (2007). Hargreavesista tuli keväällä 1995 vasta toinen ihminen (ja ensimmäinen nainen), joka valloitti maailman korkeimman vuoren, Mount Everestin, yksin ja ilman lisähappea. Saman vuoden syksyllä hän kuoli yrittäessään vastaavaa yksinnousua K2-vuorelle. Sen sijaan, että brittilehdistö olisi käsitellyt traagista tapahtumaa kunnioittavasti sankarikuolemana, se päätyi repimään otsikoita kuten "As a Mother, Why Would She Risk It?" (The Daily Express), "Should Mothers Climb Mountains?" (The Independent) ja "K2 Is Not For Mothers" (Sunday Telegraph). Tämä hyökkäävä suhtautuminen vainajaan johtui siis siitä, että vuorella kuollut henkilö oli kahden pienen lapsen äiti. Gilchrist kysyy artikkelissaan varsin aiheellisesti, miksi kiipeilijän kuoleman sankarillisuutta ei ole kyseenalaistettu sellaisissa tapauksissa, joissa kyse on ollut pienten lasten isästä. Vastaus lienee siinä, että isyys ei kuulu traditionaalisen miessankarin ominaisuuksiin.

6.4. Yhteenveto

Sukupuoli näkyy urheilujournalismin olympiavoittajarepresentaatioissa ennen kaikkea siinä, että miessankarin kuva on huomattavasti yhtenäisempi ja siloisempi kuin naissankarien. Aivan kuin Arsi Harjun olympiavoittoa varten urheilujournalisteilla olisi ollut jo valmis sankaritarinan

muotti, johon perholainen kuulamörssäri oli helppo asettaa. Naissankareiden, Heli Rantasen ja Satu Mäkelä-Nummelan, kohdalla representaatioissa ei ollut havaittavissa samankaltaista konsensusta. Rantasta ei edes päästetty yksin sankarin jalustalle, vaan sinne nostettiin mukaan myös valmentaja Leo Pusa. Mäkelä-Nummela esitettiin kyllä oman tarinansa sankarina, mutta representaatioissa keskityttiin usein urheilun ulkopuoliseen maailmaan ja itse urheilusankaruus jäi taka-alalle.

Se, että naissankareiden representaatioissa vaikuttaisi olevan miessankareiden representaatioita enemmän ristiriitaisuuksia ja sankaruudelle asetettuja ehtoja, ei tarkoita sitä, etteikö myös Rantasen ja Mäkelä-Nummelan esityksistä löytyisi urheilun sankaritarinoille tyypillisiä piirteitä. Näistä tarinoista paistaa kuitenkin läpi ambivalenttius, etenkin Arsi Harjun siloiseen sankaritarinaan verrattuna. Juuri naissankareista kerrottujen tarinoiden ambivalenttius on se seikka, joka paljastaa urheilujournalismin kangistuneisuuden patriarkaalisen sukupuolijärjestyksen konventioihin. Nainenkin voi olla sankari, mutta hän ei voi olla kuin mies. Sankari taas on perinteisesti ollut kuin mies, joten naissankarin on oltava nimensä mukaisesti kaksi eri henkilöä: nainen ja sankari.

Naissankaruutta erotettiin miessankaruudesta aineiston representaatioissa karkeasti neljällä tavalla: ristiriitaistamalla, esittämällä naisen roolin passiivisena, asettamalla naisen yksityisen piirin toimijaksi sekä epäämällä naisurheilijalta kansallissankarin status. Ristiriitaistamisella tarkoitetaan esityksiä, joissa naisurheilijan suoritusta yhtäältä arvostettiin, mutta toisaalta trivialisoiitiin esimerkiksi kilpailun tasoa lyttämällä. Aktiivinen-passiivinen-akselilla tapahtuvaa erottelua mies- ja naistoimijoiden välillä esiintyi erityisesti Heli Rantasen keihäskullan uutisoinnin yhteydessä, kun taas julkinen-yksityinen-erottelua oli nähtävissä Satu Mäkelä-Nummelaan liittyvässä uutisoinnissa. Nationalistinen kansallissankarin roolin esiin nostaminen on sinällään myös yhteydessä aktiivinen-passiivinen-jaotteluun. Kolmesta tutkimuskohteesta Arsi Harju nostettiin representaatioissa selkeästi suomalaisten urheilun kansallissankareiden jatkumolle.

7. Pohdintaa

Heli Rantanen ja Satu Mäkelä-Nummela tulevat trivialisoiduiksi omissa sankaritarinoissaan, kun taas Arsi Harju esitetään Helsingin Sanomien ja Iltalehden jutuissa virheettömänä sankarin arkkityyppinä. Olisi helppoa vetää tästä johtopäätös, että naisten urheilun aseman parantamiseksi on vaadittava urheilujournalistien käsittelevän naisurheilijoita samalla tavalla kuin miesurheilijoita. Tämä ei kuitenkaan olisi todellinen ratkaisu, sillä urheilujournalismin rakenteet, näkyvimpänä esimerkkinä siinä käytetty kieli, eivät joutuisi horjutetuksi. Naisten asema paranisi siis vain miesten hallitseman maailman kehysten sisällä.

Naisurheilijoita trivialisoivat representaatiot ovat toki ongelmallisia, mutta niin ovat myös miesurheilijaa urheilusankarin jalustalle nostavat representaatiot. Ristiriidaton sankaritarina jättää jotain oleellista kertomatta. Arsi Harjun representaatiot jäävät pelkistetyn yksiulotteisiksi keskittyessään sankaritarinan ominaispiirteisiin. Lisäksi Harjun ristiriidattomat representaatiot tekevät hänestä ongelmallisen esikuvan, sillä nykymies ei enää ole kuin 1900-luvun miesurheilusankarit - jos nyt ylipäätään on sitä koskaan ollutkaan. Ristiriitaisuus ei ole ongelma, vaan se millaista tuo ristiriitaisuus on. Heli Rantasen valmentajan panoksen esiin tuominen itsessään ei tee hallaa naisurheilun arvostukselle, mutta se volyyymi, jolla Leo Pusan hehkutus jättää Rantasen oman roolin alleen, sitä jo tekee. Samoin Satu Mäkelä-Nummolan kodin piirin tärkeyden korostaminen antaa lukijoille samaistumisen kannalta tarpeellista lisäinformaatiota tuoreesta olympiavoittajasta, mutta kun se tapahtuu itse olympiavoiton esittämisen kustannuksella, ollaan ongelmissa.

Jos ja kun urheilujournalismin rakenteita on lähdeittävä murtamaan, lienee aiheellista kysyä, mikä ylipäätään on sankaritarinan funktio urheilujournalismissa? Urheilu on korostuneen draamallista ja siksi se solahtaa sujuvasti tarinan muotoon. Urheilussa myös tehdään käytännössä aina jako voittajien ja häviäjien välille, joten on loogista, että urheilujournalismissa tuotetaan sankaruutta ja antisankaruutta. Näiden sankaritarinoiden androsentrisyyttä ei kuitenkaan selitä mikään muu kuin konventiot ja urheilujournalismin pinttyneet rakenteet. Sankaritarina maskuliinisena konventiona uusintaa urheilujournalismin patriarkaalista sukupuolijärjestystä.

Yksi oleellisimmista konventionaalisuuden muodoista liittyy urheilun ja urheilujournalismin sekä hegeliläispohjaisen kansallisuusaatteen kytkökseen. Muu yhteiskunta vaikuttaisi jo hiljalleen olevan liikkumassa kohti tilannetta, jossa nainen on kansalainen sanan samassa merkityksessä kuin mieskin. Kansallishenkinen urheilu ja sen maailmaa merkityksellistävä urheilujournalismi näyttävät ainakin tämän tutkimuksen valossa tulevan jälkijunassa. Sankaritarinoiden kertominen on niin syvälle pinttynyt osa urheilujournalismia, ettei vaihtoehtoisia toimintamalleja hevillä saada läpiajetuksi. Urheilujournalismin sankaritarina puolestaan on niin tiukasti yhteydessä androsentriseen kansallishenkisyyteen, että naisurheilijoiden asema tässä yhtälössä on ja tulee olemaan jatkossakin auttamattoman ongelmallinen.

Sankaritarinan mieskeskeisyyttä ei saa kuitenkaan lähteä hälventämään sillä, että häivytetään sukupuoli kokonaan pois näkyvistä. Vaikenemalla urheilijan naiseudesta tai miehuudesta otetaan askel kohti ajatusta yhdestä oikeasta urheilusankaruudesta, mikä ei lopulta ole lainkaan eroava tilanne nykyisestä. On pikemminkin pystyttävä hahmottelemaan erilaisia sankaruuksia, jotka eivät määrity urheilijan sukupuolen tai minkään muunkaan kokonaisia ihmisryhmiä poissulkevan ehdon mukaan. Sankaruus ei saa olla muotti, johon toiset voivat mahtua, mutta toiset eivät. Tässä tutkimuksessa esimerkiksi on tehty rajaus nimenomaan suomalaisen urheilusankaruuden kohdalle. Rantanen, Harju ja Mäkelä-Nummela ovat kaikki valkoihoisia kantasuomalaisia, ja sankaruus saattaisikin saada hyvin erilaisia piirteitä, jos tutkisin suomalaista urheilusankaruutta maahanmuuttajaurheilijoiden kautta.

En varsinaisesti tutkinut naisolympiavoittajien representaatioissa tapahtuneita muutoksia Rantasen ja Mäkelä-Nummelan voittojen väliin jäävällä 12 vuoden aikajänteellä, mutta nekin asiat on otettava huomioon. Pitkälti internetin aikaansaama tiedonvälityksen reaaliaikaistuminen on muuttanut sanomalehtien tiedonvälityksellistä roolia taustoittavampaan suuntaan. Sanomalehden ilmestyessä itse uutinen on jo moneen otteeseen kerrottu internetissä sekä perinteisemmillä foorumeilla televisioissa ja radiossa. Tämä on epäilemättä yksi iso syy siihen, miksi Heli Rantasen ja Arsi Harjun voittamista olympiafinaaleista vielä kerrottiin melko

yksityiskohtaisesti Iltalehdessä ja Helsingin Sanomissa, mutta Satu Mäkelä-Nummelan kisan kulku ohitettiin lähestulkoon olankohautuksella. Niin Atlantassa 1996, Sydneyssä 2000 kuin Pekingissä 2008 aikavyöhyke oli Suomeen nähden sellainen, että voittouutiset ehtivät vasta noin vuorokauden päästä ilmestyneeseen lehteen. Mäkelä-Nummelan kultamitali oli 24 tuntia voittolaukausten jälkeen ehditty jo kaluta loppuun internetissä. Rantasen ja osin Harjunkin kohdalla vain televisio ja radio olivat ehtineet apajille ennen sanomalehteä.

Sanomalehtien funktion kallistuminen uutisia taustoittavaan suuntaan selittää osaltaan sitä, miksi urheilujournalistien representaatiot Mäkelä-Nummelan kohdalla keskittyivät niin voimakkaasti kodin piirin asioihin urheilun kustannuksella. Tämä selitys ei kuitenkaan vie pois ongelmaa, joka syntyy siitä, että Mäkelä-Nummelaa käsittelevissä jutuissa hänen äiti-aviovaimo-ravintolatyöntekijä-olympiakultamitalisti-roolitustaan esitetään ihannoivaan sävyyn. Urheilijan julkisuuskuvan syventämiseen lehtijutun avulla on olemassa monta erilaista keinoa, ja Iltalehden ja Helsingin Sanomien käyttämät keinot Mäkelä-Nummelan kohdalla ovat negatiivisessa mielessä sukupuolittuneita.

Tutkimuksen tavoitteena ei ollut yleistettävyys. Työ käsittelee urheilujournalismia nimenomaan feministisen tutkimusperinteen viitekehyksessä. Se ei tarkoita tarkoitushakuisuutta, mutta tutkimuksen viitekehys on varjona taustalla kaikissa tekemissäni tulkinnoissa. Tämän viitekehysten sisälläkin tutkimus on pitkälti subjektiivista tulkintaa. Joku toinen feministisessä viitekehyksessä samaa aihetta tutkinut saisi todennäköisesti hieman omistani poikkeavia tuloksia. Huomioitavaa on myös, että minulla on omakohtaista kokemusta kirjoittavan urheilutoimittajan työstä, mikä saattaa vaikuttaa tekemiini tulkintoihin tutkimuksessani läpikäymistäni journalistisista tuotoksista, sillä en täysin pysty etäännyttämään aiheen ulkopuoliseksi tarkkailijaksi.

Tutkimuksen tulkinnanvaraisuudesta ei kuitenkaan seuraa sitä, että tutkimus ei voisi olla vakuuttava tai antaa omaa panostaan aiheesta käytävään tieteelliseen keskusteluun. Hieman tämänkaltaisia tutkimuksia on tehty etenkin maailmalla ja lähinnä Riitta Pirisen toimesta myös Suomessa, mutta oma painotukseni sankaritarinoiden rakentumisen sukupuolittuneisuuden urheilujournalismissa on Suomessa ainoa laatuaan. Esimerkiksi Pirinen on tutkinut naisten

urheilua sosiologian näkökulmasta, minä taas keskityin nimenomaan naisten urheilun representaatioihin urheilujournalismin kontekstissa.

Lähteet

- Aho Marko (2002) Iskelmäkuninkaan tuho. Suomi-iskelmän sortuvat tähdet ja myyttinen sankaruus. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- de Beauvoir Simone (1980) Toinen sukupuoli (Suom. ja toim. Annikki Suni) Helsinki: Kirjayhtymä.
- Bernstein Alina (2002) Is it Time for a Victory Lap? Changes in the Media Coverage of Women in Sport. *International Review for the Sociology of Sport* 37:3–4. 415–428.
- Bernstein Alina & Galily Yair (2008) Games and Sets. Women, Media and Sports in Israel. *Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies and Gender Issues* 15:1. 175–196.
- Boon Kevin Alexander (2005) Heroes, Metanarratives, and the Paradox of Masculinity in Contemporary Western Culture. *Journal of Men's Studies* 13:3. 301-312.
- Brackenridge Celia (2000) Men loving men hating women. The crisis of masculinity and violence to women in sport. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 255–268.
- Butler Judith (2006) Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous (Suom. ja toim. Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi) Helsinki: Gaudeamus.
- Clarke Gill (1995) Outlaws in sport and education? Exploring the sporting and educational experiences of lesbian Physical Education teachers. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 209–221.
- Connell R. W. (2000) Debates about men, new research on masculinities. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 161–168.
- Connell R. W. (2001) The social organization of masculinity. Teoksessa Whitehead S.M. & Barrett F.J. (toim.) (2001) *The masculinities reader*. Cambridge: Polity Press. 30-49.
- Duncan Margaret Carlisle & Hasbrook Cynthia A. (1988) Denial of power in televised women's sport. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 83–93.
- Dworkin Shari L. & Messner Michael A. (1999) Just do... what? Sport, bodies & gender. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 30–46.
- Elomäki Anna (2007) Kansalaisuuden sukupuolittuneet representaatiot suomalaisissa

eduskuntavaalijulisteissa. *Naistutkimus* 20:2. 4-15

Gilchrist Paul (2007) 'Motherhood, ambition and risk': mediating the sporting hero/ine in Conservative Britain. *Media, Culture & Society* 29:3. 395–414.

Gordon Tuula (2002) Kansallisuuden sukupuolittuneet tilat. Teoksessa Gordon Tuula, Komulainen Katri & Lempiäinen Kirsti (toim.) (2002) *Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Vastapaino: Tampere. 37-55.

Griffin Pat (1992) Changing the game. Homophobia, sexism and lesbians in sport. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 193–208.

Hall Stuart (toim.) (1997) *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage.

Hargreaves Jennifer (1993) The Victorian cult of the family and the early years of female sport. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 53–65.

Hargreaves Jennifer (1994) *Sporting females. Critical issues in the history and sociology of women's sports*. London: Routledge.

Hargreaves Jennifer (2000) *Heroines of Sport. The Politics of Difference and Identity*. London: Routledge.

Jutikkala Eino & Pirinen Kauko (1996/2003) *A History of Finland*. (Kääntänyt Sjöblom Paul). Helsinki: WSOY.

Kassing Jeffrey W. & Meân Lindsey J. (2008) "I Would Just Like to be Known as an Athlete". *Managing Hegemony, Femininity, and Heterosexuality in Female Sport*. *Western Journal of Communication* 72:2. 126–144.

Klapp Orrin E. (1954) Heroes, villains, and fools, as agents of social control. *American Sociological Review* 19:1. 56-62.

Knight Jennifer L. & Giuliano Traci A. (2003) Blood, Sweat, and Jeers. The Impact of the Media's Heterosexist Portrayals on Perceptions of Male and Female Athletes. *Journal of Sport Behavior* 26:3. 272–284.

Koivula Nathalie (1999) Gender Stereotyping in Televised Media Sport Coverage. *Sex Roles* 41:7-8. 589–604.

Koivula Nathalie (2001) Perceived Characteristics of Sports Categorized as Gender-Neutral, Feminine and Masculine. *Journal of Sport Behavior* 24:4. 377–393.

- Koljonen Kari (2000) Asiamiesten selostuksia ammattilaisten analyysseihin. Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973-1998. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Koljonen Kari & Heikkilä Heikki (2002) No, miltäs nyt tuntuu urheilutoimittaja? Tiedotustutkimus 25:1. 101-107.
- de Lauretis Teresa (2004) Itsepäinen vietti. Kirjoituksia sukupuolesta, elokuvasta ja seksuaalisuudesta (Toim. ja suom. Anu Koivunen) Tampere: Vastapaino.
- Lempiäinen Kirsti (2002) Kansallisuuden tekeminen ja toisto. Teoksessa Gordon Tuula, Komulainen Katri & Lempiäinen Kirsti (toim.) (2002) Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino: Tampere. 19-36.
- Macey Deborah (2005) Female Sports Columnists. Taking Chances but Playing by the Rules. An Analysis of Olympic Sports Writing. Teksti esitely International Communication Associationin tapaamisessa New Yorkissa. 1–16.
- Messner Michael A., Duncan Margaret Carlisle & Jensen Kerry (1993) Separating the Men from the Girls. The Gendered Language of Televised Sports. *Gender & Society* 7:1. 121–137.
- Palmu Tarja (2002) Suomalaisuus, isänmaa ja äidinkieli. Teoksessa Gordon Tuula, Komulainen Katri & Lempiäinen Kirsti (toim.) (2002) Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino: Tampere. 118-132.
- Pirinen Riitta (1997) Catching up with men? Finnish newspaper coverage of women's entry into traditionally male sports. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 94–105.
- Pirinen Riitta (1999) Lammin likka heitti kultaa, mutta Tohmajärven karhu pelasti Suomen maineen. *Sukupuoli sanomalehtien urheilusivuilla*. Tiedotustutkimus 22:2. 30–43.
- Pirinen Riitta (2006) *Urheileva Nainen lehtiteksteissä*. Tampere: Tampere University Press.
- Pulkkinen Tuija (1998) *Postmoderni politiikan filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pänkäläinen Seppo (1998) *Suomalainen urheilujournalismi*. Liikuntatieteellisen seuran Impulssi XV. Helsinki.
- Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge.
- Strauss Anselm & Corbin Juliet (1990) *Basics of Qualitative Research. Grounded Theory*

- Procedures and Techniques. Newbury Park: Sage.
- Talbot Margaret (2000) Playing with patriarchy. The gendered dynamics of sports organizations. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 277–291.
- Theberge Nancy (2002) Challenging the gendered space of sport. Women's ice hockey and the struggle for legitimacy. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 292–302.
- Thompson Joanne (1993) The pathetic is political. The educations of heroism. *Curriculum Inquiry* 23:4. 395–407.
- Toohey Kristine (1997) Australian Television, Gender and the Olympic Games. *International Review for the Sociology of Sport* 32:1. 19–29.
- Turtiainen Jussi (2005) Hirviöitä ja bikinejä – Urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa. Teoksessa Laiho Marianna & Ruoho Iris (toim.): *Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 51–68.
- Vilen Jan (2005) Taistelua ja kyyneleitä. Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivujen sukupuolen uutisointia Ateenan vuoden 2004 kesäolympialaisissa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Virtapohja Kalle (1998) Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Jyväskylä: Ateena kustannus Oy.
- Vuorinen Sanna (2007) Kohti koko kansan urheilujournalismia. Sanomalehtien urheilutoimitusten esimiehet urheilujournalismin kehittäjinä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Whitehead S.M. & Barrett F.J. (2001) *The masculinities reader*. Cambridge: Polity Press.
- Whitson David (1994) The embodiment of gender. Discipline, domination, and empowerment. Teoksessa Scraton Sheila & Flintoff Anne (toim.) (2002) *Gender and Sport: A Reader*. London: Routledge. 227–240.

Lehtiaineisto

Iltalehti (65 juttua):

29.7.1996:

- KULTAISET KYYNELEET (etusivun vinkki)
- Heli pääsi Hampurilaiselle
- Heli tänä vuonna maailman varmin
- Helillä on hyvä koulutus, oma talo ja iso asuntolaina
- "Heli heitti Suomen ennätyksen"
- Ensimmäinen heitto toden sanoi
- "Nauti olostasi kentällä"
- Ja tragedian keskellä riemu!
- "Tyttö lupasi voittoheiton ensimmäisellä kiskaisulla"
- "Tiesin, että Heli on 68 metrin kunnossa"
- Heli ja Mikaela torakkajahdissa
- Mikaela itki ilosta
- Heli-keiju

30.7.1996:

- Heli juhli kortinpeluulla

31.7.1996:

- Heli ei juokse rahan perässä
- Heli nosti hämäläiset toiseksi

1.8.1996:

- Isä vei väsyneen Helin unten maille (etusivun vinkki)
- Oma koti kullaa kallis
- Kulta-Heli aiheutti hullun hulinan, kuula-Mika mietti syntyjä syviä!
- "Heli heitti kovan haasteen"

5.8.1996

- Helistä Leijonien Leijona

23.9.2000

- KIITOS ARSI! (etusivun vinkki)
- KUULAKULTAA 30 000 MARKAN MINITUELLA!
- KIITOS ARSI!
- Suomalainen huivipää oli yleisön suosikki
- "Nyt tulee vipinää sponsorisopimukseen"
- Toimitusjohtaja Maksniemi juhli kultaa Etelä-Koreassa
- "Se on kultaa nyt!"
- "Olin liikuttunut Arsin voitosta"
- Vanhemmat ja koko Perho sekosivat kuulajätin kultamitalista
- "Viina ei ole minua varten"
- Kisakylän turvamieskin onnitteli kultamitalistia
- Arsi Harju korjailee vanhoja traktoreita

25.9.2000

- Arsi – kaljavatsainen Sinbad merenkulkija
- Kahden kullan kolmikko ja Hirvi ainoita kolmen kengurun sankareita
- "Kiitti, ja onneksi olkoon"
- "Tukka ja parta pysyvät"

27.9.2000:

- Solmion solmu Arsi Harjun heikko kohta

30.9.2000:

- Tässä on syyllinen, Joachim B. Olsen!
- "Levitin pilaa, en syyttänyt"
- Kuulan kuningas Arsi Harju päättäjäsissä lipun kantajana
- Olympialaista henkeä

4.10.2000:

- Kulta-Arsi on Perhon kunnan oma supersankari (etusivun vinkki)
- Kulta-Arsia odottamassa isä, äiti, veli ja valkoinen limusiini
- Perhon urheilukentällä yleisöennätys

5.10.2000:

- Arsi Harjua ei kustannettu mukaan

12.8.2008:

- KULTA-SATU: Voittohetkellä ajattelin lapsiani (etusivun vinkki)
- RÄVÄKKÄ KULTA
- Historiallista!
- Satu Mäkelä-Nummelan kisapäivä
- Tavikset tekivät sen jälleen
- ONNEA, SATU!
- Tervetuloa kerhoon!
- "Helkutin hyviä ampujia"
- Tie on auki

13.8.2008:

- Ei yllätystonttia

14.8.2008:

- Kutsu, josta ei kieltäydytä

15.8.2008:

- OMILLA mailla (urheilun etusivun vinkki)
- KULTAISET kotikulmat
- Aitous puree
- Komento ei vaihdu
- Palkinto yhä arvoitus

25.8.2008:

- Ihanaa, ampujat, ihanaa!
- Luottamuksen arvoiset

26.8.2008:

- Fiilistelin kunnolla!

Helsingin Sanomat (33 juttua):

29.7.1996:

- Olympiavoittaja aikoo pysyä tavallisena Lammin liikkana
- Heli Rantasella lennokka kultariemu
- "Duunari" asuu Onnenvuorella
- Pusa löysi lujuuden herkstä heittäjästä
- Tiukkapipo löysi itsestään rentouden
- Kuljettaja tuulettaa auringon noustessa
- Paras paikka hyväkuntoiselle

1.8.1996:

- Koko Lammi otti voittajan vastaan
- Rantasen paluu kaaosta ja kyyneliä

7.8.1996:

- Seppo Rätty kainosteli kukkia

8.8.1996:

- Heli Rantasen ja Seppo Rädyn haasteet jatkuvat syksyyn asti

23.9.2000:

- Arsi Harjusta Sydneyn kuularingin kuningas
- Harju hurjana kuulun olympiavoittoon
- "Aattelin mennä syömään ja sitten nukkumaan"
- Kultamitali kuin taivaan lahja
- Harjun kaari katkaisi Nelsonin kantin
- Haukankylän huivipäinen pyörähtäjä villitsi Perhon
- Vakaa ja kunnollinen kuulamestari
- Harjun olympiakulta halpa herroille
- Harjulla yhdeksänvuotias huivi

24.9.2000:

- Keihäskonkari Rätty onnitteli Harjua hienosta taktikoinnista

4.10.2000:

- Arsi Harju sai sankarin vastaanoton
- Perholaisten sankari sai limusiinikyydin

12.8.2008:

- Mäkelä-Nummela laukoi Suomelle kultaa
- Viimeinen laukaus sinetöi olympiavoiton
- Räväkkä trap-artisti
- Ammunnan Helsingin kisojen "ihme" toistui Pekingissä
- Mitaleille oli sosiaalinen tilaus
- Joukkueen johtaja Niemi-Nikkola: Mitaleista muille lisäpönttä
- Talermo: Ampujien henkiseen valmennukseen satsattu paljon

13.8.2008:

- "Ei haittaa", sanoi voittajan poika

14.8.2008:

- Mitalikakkukin oli Kiinan mittakaavassa

15.8.2008:

– Satu Mäkelä-Nummela liikuttui kyyneliin palatessaan Suomeen